

centar za humanu politiku
center for humane politics

predizborna obećanja

predizborna obećanja

**predizborna obećanja
pre-electoral promises**

autor
momir dejanović

izdavač
centar za humanu politiku

štampa
nik grafit lukavac

doboj, mart 2007. godine

publikacija je dio projekta «predizborna obećanja» koji su podržali
centri civilnih inicijativa i fond otvoreno društvo bih

centar za humanu politiku
bih, 74000 doboj, pijeskovi c2/68
telefon 00387 53 241 909
e-mail: chp@chpngo.org
<http://www.chpngo.org>

s a d r Ź a j

umjesto uvoda	5
predizborna obećanja i rezultati vršenja vlasti (izvještaj o istraživanju) ...	11
izbori u bih 2006. godine (analiza predizbornog, izbornog i postizbornog procesa)	35
o chp	65
summary	69

umjesto uvoda

Ispunjavaju li političke stranke predizborna obećanja, koliko građani pamte što su im vladajuće političke stranke obećale prije četiri godine i zašto se ne bi na analitičan i sveobuhvatan način pratio predizborni, izborni i postizborni proces, bila su neka od logičnih pitanja u izbornoj 2006. godini? Odgovori na ova pitanja zahtijevali su nepristrasno istraživanje, druge aktivnosti i finansijsku podršku. Podrška za istraživanje i druge aktivnosti prvo je dobijena od Fonda otvoreno društvo BiH, a ubrzo potom i od Centara civilnih inicijativa. Zahvaljujući ovoj podršci realizovane su aktivnosti u okviru projekta «Predizborna obećanja», čiji je najznačajniji dio predstavljen u ovoj publikaciji. Iskustvo i podrška Centra za slobodne izbore i demokratiju iz Beograda, koji je bio partner u ovom projektu, bili su posebno značajni za realizaciju projekta.

Realizacijom ovog projekta ispunjeno je više ciljeva, kao što su promovisanje nepristrasnog praćenja političkih procesa, istraživanje ispunjavanja predizbornih obećanja, analiziranje izbora, identifikacija predizbornih obećanja i značajnijih problema u izbornom procesu, medijsko predstavljanje rezultata projekta i predizborno informisanje o rezultatima istraživanja više od 50% građana u BiH. Takođe je započet proces dugoročnijeg ostvarivanja ciljeva koji se odnose na racionalnije izbornu ponašanje građana i povećanje odgovornosti za davanje i ispunjavanje predizbornih obećanja.

Istraživanje ispunjavanja predizbornih obećanja vladajućih političkih stranaka bila je prva i centralna aktivnost u ovom projektu. Za ovo istraživanje kreirana je posebna metodologija, koja je trebala obezbijediti nepristrasne rezultate istraživanja. Kao indikatori u ovom istraživanju korišteni su podaci koji su zatraženi od 52 vladine institucije i 3 nevladine organizacije. Do krajnjeg roka podatke je dostavilo 82% institucija, uz napomenu da je samo 56% institucija dostavilo potpune ili veći dio traženih podataka. Problem opstrukcije u dostavljanju traženih podataka riješen je na način da je dio podataka obezbijeđen iz alternativnih izvora. Podatke nisu uopšte dostavili državno ministarstvo trezora i finansija, federalna ministarstva zdravstva, obrazovanja, finansija, prometa i izbjeglica, ministarstvo sporta Republike Srpske, federalna direkcija za ceste i entitetski zavodi za zapošljavanje, kao i služba za informisanje Savjeta ministara BiH i sekretar Vlade Federacije BiH. Službenike za odnose sa javnošću imalo je samo 33% institucija od kojih su traženi podaci.

U roku do 15 dana podatke je dostavilo 33% institucija, u roku od 16 do 30 dana podatke je dostavilo 31% institucija i u roku dužem od 30 dana podatke je dostavilo 36% institucija. Podatke u roku od 15 dana dostavili su državno ministarstvo za izbjeglice, ministarstva za nauku i upravu Republike Srpske, državne i entitetske službe za statistiku, državni fond za

povratak, federalna direkcija za zrakoplovstvo, republička direkcija za privatizaciju i entitetske organizacije za javno zdravstvo. Posebno treba istaći Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH i Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske, koji su tražene podatke dostavili u roku od tri, odnosno četiri dana.

Ova iskustva pokazuju da organizacije i pojedinci koji se bave istraživanjem i sličnim djelatnostima još uvijek imaju otežan pristup informacijama u BiH. Treba priznati da su ovakva istraživanja vrlo zahtjevna, jer osim uobičajenih podataka, traže i specifične. U odnosu na nivo vlasti, nešto je bolja situacija u entitetskim institucijama Republike Srpske (podatke dostavilo 89% institucija, oko 60% institucija ima službenike za odnose sa javnošću) i državnim institucijama (podatke dostavilo 86% institucija, oko 40% institucija ima službenike za odnose sa javnošću), a najlošija situacija je u entitetskim institucijama Federacije BiH (podatke dostavilo 70% institucija, nijedna institucija nema službenika za odnose sa javnošću). Očigledno je da je, osim povećane institucionalne odgovornosti, potrebno obezbijediti kvalitetniju internet prezentaciju podataka i službenike za odnose sa javnošću, kako bi se izbjeglo «vozanje» od službenika i organizacionih jedinica unutar institucija.

Izveštaj o istraživanju ispunjavanja predizbornih programskih obećanja vladajućih političkih stranaka predstavljen je javnosti putem informativnih medija i dostavljen svim značajnijim političkim strankama u vrijeme predizborne kampanje. Dostavljanje izvještaja o istraživanju političkim strankama imalo je za cilj da im se da do znanja da će od sada biti praćene, da se pokušaju mijenjati i da se isprovociraju da komentarišu rezultate istraživanja. Na korištenu metodologiju i rezultate ovog istraživanja nije bilo ni jednog ozbiljnijeg stručnog, političkog ili javnog prigovora, što dokazuje njegovu nepristrasnost i posebnu vrijednost. Mnogo je značilo i mišljenje partnera u projektu, koji je ovo istraživanje ocijenio boljim od sličnog njihovog istraživanja.

Predstavljanje rezultata istraživanja o ispunjavanju predizbornih obećanja vladajućih političkih stranaka bila je sledeća aktivnost u ovom projektu. U vrijeme predizborne kampanje, ova aktivnost je realizovana produkcijom i emitovanjem dvije posebne četrdesetominutne televizijske emisije o rezultatima istraživanja, objavljivanjem rezultata istraživanja u značajnijim informativnim medijima u BiH i korištenjem propagandnih aktivnosti pojedinih nevladinih organizacija.

Projektna aktivnost produkcije posebnih televizijskih emisija o rezultatima istraživanja, koja je povjerena BHT1, realizovana je uz određene teškoće, tako da ove emisije nisu imale očekivano visok kvalitet i uticaj na građane.

Ove emisije su emitovane u izmijenjenim i nedovoljno prilagođenim terminima na tri javna televizijska emitera u BiH. Ovo iskustvo pokazuje da je ovakve emisije bolje raditi u nezavisnoj produkciji ili možda sa scenarijem naručioca, u produkciji javnog ili drugog emitera.

Rezultati ovog istraživanja izazvali su medijski interes veći od očekivanog. Rezultate istraživanja objavilo je jednom ili više puta, u vremenu od 28. avgusta do 29. septembra 2006. godine, 8 televizija, 5 radio stanica, 4 dnevne novine, 4 nedjeljne novine, 4 posebna predizborna novinska izdanja nevladinih organizacija, 1 stručni časopis, 2 novinske agencije i više od 15 internet portala.

Analiza predizbornog, izbornog i postizbornog procesa u BiH bila je poslednja aktivnost u ovom projektu. Ova aktivnost je obuhvatila praćenje i analiziranje značajnih događaja u vremenu od raspisivanja izbora do konstituisanja vlasti u BiH. U ovoj analizi posebno su identifikovani značajniji problemi u izbornom procesu, predizborna obećanja vladajućih političkih stranaka i preporuke za buduće djelovanje. Ova analiza je pokazala da postoje određeni problemi čije bi eliminisanje ili značajnije umanjenje doprinijelo većoj demokratičnosti izbora i procesa vršenja vlasti u BiH. U narednom periodu potrebno je preduzeti aktivnosti kako bi se poboljšala programska legitimacija političkih stranaka na izborima, obezbijedio kvalitetniji monitoring vlasti i izbora, definisali ustavni ili zakonski rokovi za konstituisanje vlasti, ojačali kapaciteti organa za sprovođenje izbora, spriječile veće zloupotrebe javnih resursa u predizbornoj kampanji, otvorili procesi bržeg suočavanja sa dijelom ratnog nasleđa sa kojim se manipuliše prije izbora i otpočela izgradnja demokratskih kapaciteta tolerancije, kompromisa i pronalaženja najboljih rješenja u oblastima gdje postoje realne političke podjele na nacionalnoj osnovi. O rezultatima ove analize informisana je bosanskohercegovačka javnost, uz napomenu da ovi rezultati nemaju medijsku atraktivnost, kao rezultati istraživanja o ispunjavanju predizbornih obećanja.

**predizborna obećanja
i rezultati vršenja vlasti**
(izvještaj o istraživanju)

Istraživanje ispunjavanja predizbornih obećanja i rezultata vršenja vlasti sprovedeno je aprilu, maju i junu 2006. godine u Bosni i Hercegovini. Cilj ovog istraživanja je da utvrdi predizborna obećanja političkih stranaka koje su pripadale vladajućoj strukturi u entitetima i Bosni i Hercegovini i njihovu realizaciju u periodu od 2002. do 2006. godine. Pragmatični cilj ovog istraživanja je da podsjeti građane Bosne i Hercegovine na predizborna obećanja i da im pomogne da donesu najbolju odluku o učešću i konkretnom izboru svojih predstavnika u organima vlasti na opštim izborima 2006. godine.

Rezultati ovog istraživanja potvrdili su generalnu hipotezu da političke stranke iz vladajuće strukture u entitetima i Bosni i Hercegovini nisu ispunile većinu obećanja datih građanima na opštim izborima u Bosni i Hercegovini, koji su održani 2002. godine. Ovo istraživanje, takođe je pokazalo, da nisu postojale značajnije razlike između političkih stranaka iz vladajuće strukture u ispunjavanju predizbornih obećanja.

Metodologija istraživanja

Predmet ovog istraživanja je jedan od centralnih političkih problema: koja su to predizborna obećanja političkih stranaka i kandidata koji su formirali skupštinsku većinu i izvršnu vlast nakon izbora i kakvi su rezultati vršenja vlasti u odnosu na predizborna obećanja i stanje u društvu? Potrebu za istraživanjem ovog problema nametnulo je i saznanje da građani Bosne i Hercegovine nisu dovoljno i objektivno informisani o rezultatima vršenja vlasti, kao i da ne postoji praksa ozbiljnog i sistematičnog bavljenja ovim problemom. Informacije koje se prezentuju o ovom problemu putem informativnih medija, predstavnika organa vlasti, opozicije ili na drugi način nisu potpune i objektivne.

Osnovni cilj ovog istraživanja je da utvrdi da li su političke stranke, koje su nakon opštih izbora 2002. godine u Bosni i Hercegovini formirale skupštinsku većinu i izvršnu vlast na entitetskom i državnom nivou, ispunile predizborna obećanja, kao i da li postoje značajnije razlike u ispunjavanju predizbornih obećanja u odnosu na političke stranke, entitetsku pripadnost i vrstu obećanja. Očekuje se da će ovim istraživanjem biti dobijeni rezultati od naučnog, stručnog i praktičnog značaja. U praktičnom smislu rezultati ovog istraživanja mogu biti od koristi građanima Bosne i Hercegovine na opštim izborima 2006. godine u pokušaju da sebi izaberu odgovorniju i uspješniju vlast, kao i političkim strankama, institucijama vlasti, nevladinim organizacijama, predstavnicima međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini i drugim zainteresovanim.

U ovom istraživanju korištena je metoda analize sadržaja. Generalna hipoteza u ovom istraživanju je da političke stranke, koje su pripadale vladajućoj strukturi u entitetima i Bosni i Hercegovini, nisu ispunile najveći dio obećanja datih na opštim izborima u Bosni i Hercegovini 2002. godine. Kolateralne hipoteze u ovom istraživanju su da ne postoje značajnije razlike u ispunjavanju predizbornih obećanja između političkih stranaka i entitetskih vladajućih struktura, kao i u odnosu na društvene oblasti na koje se odnose predizborna obećanja.

U ovom istraživanju zavisna varijabla je ispunjavanje predizbornih obećanja, a nezavisne varijable su političke stranke, entiteti i društvene oblasti na koje se odnose predizborna obećanja. Ispunjavanje predizbornih obećanja je unipolarna i kvantitativna varijabla, a teorijske mogućnosti variranja su od neispunjavanja do potpunog ispunjavanja obećanja. Inteziteti variranja ove varijable su ispunjena u potpunosti, ispunjena u većem dijelu, ispunjena djelimično, ispunjena u manjem dijelu i nisu ispunjena. Pod obećanjima koja su ispunjena u potpunosti podrazumjeva se da je ispunjeno sve obećano ili više od toga, pod ispunjenim većim dijelom podrazumjeva se da je ispunjeno više od dvije trećine obećanja, pod djelimično ispunjenim podrazumjeva se da je ispunjeno između jedne i dvije trećine obećanja, pod ispunjenim manjim dijelom podrazumjeva se da je ispunjeno manje od jedne trećine obećanja i pod nije ispunjeno podrazumjeva se da nije ispunjeno ono što je obećano.

Sve nezavisne varijable u ovom istraživanju su kvalitativne, a njihovi modaliteti variranja su za entitete: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, za političke stranke: Stranka demokratske akcije, Srpska demokratska stranka, Hrvatska demokratska zajednica, Stranka za Bosnu i Hercegovinu i Partija demokratskog progresa i za društvene oblasti: javne funkcije, ekonomija i socijalni sektor. Predizborna obećanja političkih stranaka, koje pripadaju vladajućoj strukturi u entitetima i Bosni i Hercegovini, identificirana su u stranačkim programima ili drugim izbornim dokumentima.

Osnovne kategorije analize sadržaja u ovom istraživanju bili su sadržaji koji imaju karakter jasnog i aktuelnog političkoprogamskog cilja, opredjeljenja, namjere ili rješenja u odnosu na određenu društvenu oblast, djelatnost ili problem, kao i sadržaji koji nisu jasni ili aktuelni da bi imali karakter predizbornog obećanja. Za ovo istraživanje relevantni su bili sadržaji koji imaju karakter predizbornog obećanja sa jasnim i aktuelnim političkoprogamskim ciljem, opredjeljenjem, namjerom ili rješenjem u odnosu na određenu društvenu oblast, djelatnost ili problem. Predizborna obećanja podijeljena su u tri osnovne oblasti i više podoblasti. U oblasti javnih funkcija, koje su u isključivoj ili dominantnoj nadležnosti vlasti entiteta

ili Bosne i Hercegovine, odvojeno su identifikovana predizborna obećanja koja se odnose na ustavno uređenje, javnu administraciju, spoljne poslove, odbranu, bezbjednost, pravosuđe, kriminal i korupciju, javne finansije i ekologiju. U oblasti ekonomije ili privrede identifikovana su obećanja koja se odnose na integraciju ekonomskog prostora, ekonomski oporavak i razvoj, privatizaciju, industriju, poljoprivredu, saobraćaj, turizam i građevinarstvo. U oblasti socijalnog sektora identifikovana su obećanja koja se odnose na zapošljavanje, socijalnu zaštitu, penzionu i invalidsku zaštitu, zdravstvo, obrazovanje, sport i povratak.

Kao uzorak analize sadržaja korišteni su stranački programi i druga izborna dokumenta političkih stranaka koje pripadaju vladajućoj strukturi, zvanični statistički i drugi podaci nadležnih entitetskih i državnih institucija i relevantna dokumenta naučnih, stručnih, nevladinih i međunarodnih institucija o stanju u društvu i rezultatima vršenja vlasti. Podaci koji su prikupljeni od nadležnih institucija i iz drugih izvora poslužili su kao indikatori za utvrđivanje da li je neko predizborno obećanje ispunjeno ili nije. Preko 90% podataka, koji su korišteni kao indikatori u ovom istraživanju, prikupljeno je iz vladinih izvora. Ispunjavanje predizbornih obećanja mjereno je na skali od pet nivoa. Bazni podaci u ovom istraživanju bili su oni iz 2002. godine, a promjene su praćene na osnovu godišnjih i podataka sa kraja 2005. ili sredine 2006. godine.

Osnovni pojmovi u ovom istraživanju su predizborna obećanja, vladajuća struktura i rezultati vršenja vlasti. Pod predizbornim obećanjima u ovom istraživanju podrazumjevaju se sadržaji iz programa i drugih izbornih dokumenata vladajućih političkih stranaka za opšte izbore u Bosni i Hercegovini 2002. godine, koji imaju karakter jasnog i aktuelnog političkoprogamskog cilja, opredjeljenja, namjere ili rješenja u odnosu na određenu društvenu oblast, djelatnost ili problem. Pod vladajućom strukturom u ovom istraživanju podrazumjevaju se političke stranke koje su, nakon opštih izbora 2002. godine, formirale skupštinsku većinu i izvršnu vlast u entitetima i Bosni i Hercegovini. Pod rezultatima vršenja vlasti u ovom istraživanju podrazumjevaju se rezultati koje je vladajuća struktura u entitetima i Bosni i Hercegovini postigla u ispunjavanju svojih predizbornih obećanja kroz vršenje vlasti.

Ovim istraživanjem obuhvaćeni su vremenski period između opštih izbora u Bosni i Hercegovini 2002. i 2006. godine, entitetski i državni nivo vlasti i političke stranke koje su pripadale vladajućoj strukturi. Osnovni kriteriji za utvrđivanje koje političke stranke pripadaju vladajućoj strukturi bili su učešće u skupštinskoj većini i izvršnoj vlasti. Na osnovu ovih kriterija utvrđeno je da su Stranka demokratske akcije, Srpska demokratska stranka, Hrvatska demokratska zajednica, Stranka za Bosnu i Hercegovinu i Partija

demokratskog progresa pripadale vladajućoj političkoj strukturi i imale dominantan uticaj na vršenje vlasti u entitetima i Bosni i Hercegovini. Ovih pet stranaka formirale su skupštinsku većinu i izvršnu vlast na nivou Bosne i Hercegovine, dok su na nivou entiteta zakonodavnu i izvršnu vlast formirale u Federaciji Bosne i Hercegovine, Stranka demokratske akcije, Hrvatska demokratska zajednica i Stranka za Bosnu i Hercegovinu i u Republici Srpskoj, Srpska demokratska stranka i Partija demokratskog progresa, uz podršku nekih manjih stranaka. U Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Stranka demokratske akcije, Hrvatska demokratska zajednica i Stranka za Bosnu i Hercegovinu imaju ubjedljivu većinu od 64%, dok u Narodnoj skupštini Republike Srpske, Srpska demokratska stranka i Partija demokratskog progresa imaju 42% poslanika. Pripadnost političkih stranaka vladajućoj strukturi u entitetima i Bosni i Hercegovini podrazumijeva postojanje kapaciteta za ispunjavanje obećanja koja su data građanima na opštim izborima u Bosni i Hercegovini 2002. godine. Promjene u skupštinskoj većini i izvršnoj vlasti, do kojih je došlo početkom 2006. godine u Republici Srpskoj, nisu uzete u obzir u ovom istraživanju, zbog nemogućnosti praćenja promjena i ispunjavanja predizbornih obećanja u periodu od samo nekoliko mjeseci.

Rezultati istraživanja

Ustavno uređenje. Stranka demokratske akcije je imala veći broj sasvim konkretnih obećanja, koja su se odnosila na ustavno uređenje i promjenu ustava entiteta i Bosne i Hercegovine. Obećanja o promjeni ustava entiteta podrazumijevala su formiranje regija i proširenje nadležnosti opština u Republici Srpskoj, reorganizaciju strukture vlasti i preraspodjelu nadležnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, usklađivanje diskriminatorskih zakona o službenim jezicima, praznicima i slično, vraćanje preddejtonskih naziva opština i naselja, promjene naziva ulica i ustanova i nacionalnu zastupljenost u organima vlasti i javnim institucijama po popisu iz 1991. godine. Obećanja o promjeni ustava Bosne i Hercegovine podrazumijevala su usklađivanje ustava Bosne i Hercegovine sa evropskim konvencijama o ljudskim pravima, prenošenje dijela ustavnih nadležnosti sa entiteta na državni nivo, jaku centralnu vladu nadležnu za odbranu, bezbjednost i zajedničke ekonomske poslove, finansiranje institucija Bosne i Hercegovine iz izvornih prihoda države, vraćanje preddejtonskog naziva državi i usklađivanje naziva entiteta. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je obećala ustavne promjene, koje će obezbijediti uspostavu jake vlade Bosne i Hercegovine. Hrvatska demokratska zajednica je obećala ustavne promjene koje trebaju obezbijediti kantonizaciju Bosne i Hercegovine ili formiranje tri federalne jedinice, institucionalnu zaštitu nacionalnog interesa na nivou Bosne i Hercegovine, Sarajevo distrikt, usklađivanje entitetskih

ustava sa ustavom Bosne i Hercegovine i dvodome entitetske parlamente sa domom naroda. Srpska demokratska stranka je obećala unutrašnje entitetsko uređenje Bosne i Hercegovine, provođenje dejtonskog mirovnog sporazuma, protivljenje unitarizaciji Bosne i Hercegovine i prihvatanje standarda za pristupanje međunarodnim integracijama. Partija demokratskog progresa je obećala uspostavljanje zajedničkih institucija ako to zahtijeva princip efikasnosti, da će sve funkcije Republike Srpske ostati u njenoj nadležnosti i mogućnost prenošenja nadležnosti Republike Srpske na opštinski nivo.

Od ukupno dvadeset i tri obećanja iz oblasti ustavnog uređenja u potpunosti su ispunjena samo ona koja se odnose na usklađivanje entitetskih ustava sa ustavom Bosne i Hercegovine, dvodome entitetske parlamente sa domom naroda, unutrašnje entitetsko uređenje Bosne i Hercegovine i uspostavljanje zajedničkih institucija, kada to zahtijeva princip efikasnosti. Ispunjen je veći dio obećanja koja se odnose na usklađivanje ustava Bosne i Hercegovine sa evropskim konvencijama o ljudskim pravima, prenošenje dijela ustavnih nadležnosti sa entiteta na državni nivo i finansiranje institucija Bosne i Hercegovine iz izvornih prihoda države. Djelimično su ispunjena obećanja koja se odnose na usklađivanje diskriminatorskih zakona o službenim jezicima, vraćanje preddejtonskih naziva opština i naselja i institucionalnu zaštitu nacionalnog interesa na nivou Bosne i Hercegovine. Ispunjen je samo manji dio obećanja koja se odnose na nacionalnu zastupljenost u organima vlasti i javnim institucijama po popisu iz 1991. godine. Ostala obećanja nisu ispunjena.

Može se konstatovati da su političke stranke imale tri vrste teško pomirljivih obećanja u oblasti ustavnog uređenja, sa uočljivim podjelama na nacionalnoj osnovi. Prvu vrstu čine obećanja Stranke demokratske akcije i Stranke za Bosnu i Hercegovinu, u kojim se one zalažu za konkretne i radikalne promjene ustava entiteta i Bosne i Hercegovine. Drugu vrstu čine obećanja Hrvatske demokratske zajednice, u kojim se ona zalaže za ustavne promjene, koje se koncepcijski razlikuju od onih za koje se zalažu Stranka demokratske akcije i Stranka za Bosnu i Hercegovinu. Treću vrstu čine obećanja Srpske demokratske stranke i Partije demokratskog progresa, u kojim se one zalažu za zadržavanje postojećeg stanja uspostavljenog oktroisanim dejtonskim ustavom, uz mogućnost ustavnih promjena manjeg obima. Može se zapaziti da su u potpunosti ispunjena samo ona obećanja koja podrazumijevaju zadržavanje postojećeg stanja ili ustavne promjene manjeg obima, a da su djelimično ispunjena obećanja kada je korišten metod međunarodnog pritiska ili odluke ustavnog suda. Takođe se može konstatovati da ovih pet političkih stranaka nisu imale kapaciteta da postignu konsenzus o ustavnim promjenama, koje bi značile donošenje novih ustava entiteta i Bosne i Hercegovine.

Javna administracija. Svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture obećale su reformu, povećanje efikasnosti i smanjenje institucija i broja zaposlenih u javnoj administraciji. Srpska demokratska stranka i Stranka za Bosnu i Hercegovinu, još su obećale, i smanjenje javne potrošnje.

Ni jedno od ovih obećanja nije ispunjeno. U protekle četiri godine izrađen je samo nacrt strategije reforme javne uprave, a nije povećana efikasnost i nije došlo do smanjenja institucija i broja zaposlenih u javnoj administraciji. Bosna i Hercegovina ima jednog zaposlenog u javnoj administraciji na 500 stanovnika, dok je evropski prosjek jedan zaposleni na 2.000 stanovnika. Oko 80% zaposlenih u javnoj administraciji ne zna koristiti računar. Nije došlo ni do smanjenja javne potrošnje, koja iznosi oko 50% bruto društvenog proizvoda. Bosna i Hercegovina ima najveću javnu potrošnju u regionu u odnosu na bruto društveni proizvod (prosječna javna potrošnja u zemljama regiona iznosi oko 40% bruto društvenog proizvoda). Ovaj primjer je posebno ilustrativan u pogledu neozbiljnosti, neodgovornosti i nespremnosti političkih stranaka iz vladajuće strukture da ispune predizborna obećanja u kojima su bile jedinstvene i za čije ispunjenje nisu postojala posebna ograničenja.

Spoljni poslovi. Svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture bile su jedinstvene u obećanjima evropskih integracija i unapređenja saradnje sa zemljama u susjedstvu i regionu. Stranka demokratske akcije je obećala unapređenje saradnje sa islamskim zemljama, a Stranka za Bosnu i Hercegovinu liberalizaciju viznog režima. Partija demokratskog progresa je obećala srpskog ministra spoljnih poslova.

U potpunosti je ispunjeno obećanje o srpskom ministru spoljnih poslova, a samo manji dio obećanja je ispunjen u vezi sa evropskim integracijama i unapređenjem saradnje sa zemljama u susjedstvu i regionu. Ostala obećanja nisu ispunjena. Započinjanjem pregovora sa Evropskom unijom o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju učinjen je određen napredak u evropskim integracijama, uz napomenu da nisu ispunjena očekivanja da ovaj proces bude brži i vremenski kraći. Takođe je učinjen određen napredak u pogledu unapređenja saradnje sa susjednim zemljama, ali ove odnose još opterećuje jedan broj neriješenih problema. Vizni režim sa zemljama Evropske unije, Sjedinjenim američkim državama i drugim razvijenim zemljama u svijetu nije liberalizovan, uz napomenu da su započeti pregovori o olakšavanju viznog režima sa ovim zemljama za određene kategorije stanovništva. Unapređenje saradnje sa islamskim zemljama i srpski ministar spoljnih poslova su primjer jeftinih predizbornih obećanja, čiji je osnovni smisao udvaranje i pridobijanje podrške od nacionalno i vjerski podijeljenog biračkog tijela u Bosni i Hercegovini.

Odbrana. Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica obećale su jedinstvenu vojsku, ministarstvo odbrane i civilnu komandu. Partija demokratskog progresa je obećala profesionalizaciju vojske Republike Srpske.

Obećanja o jedinstvenoj vojsci, ministarstvu odbrane i civilnoj komandi ispunjena su u potpunosti uz pomoć i pritisak međunarodne zajednice. Obećanje o profesionalizaciji vojske Republike Srpske nije ispunjeno, jer vojska Republike Srpske više ne postoji poslije sprovedenih reformi u oblasti odbrane.

Bezbijednost. Stranka demokratske akcije, Hrvatska demokratska zajednica i Stranka za Bosnu i Hercegovinu obećale su reformu sistema bezbijednosti. Stranka demokratske akcije i Stranka za Bosnu i Hercegovinu obećale su jedinstveno ministarstvo unutrašnjih poslova i službe bezbijednosti Bosne i Hercegovine. Partija demokratskog progresa obećala je profesionalizaciju policije Republike Srpske.

Ispunjen je samo manji dio obećanja o reformi sistema bezbijednosti i uspostavljanju jedinstvenih službi bezbijednosti Bosne i Hercegovine. Obećanje o profesionalizaciji policije Republike Srpske nije ispunjeno. Reforma sistema bezbijednosti još se nalazi u svojoj ranoj fazi, a od reformskih aktivnosti usvojen je dio zakonske regulative i uspostavljene su državna granična služba, državna agencija za istrage i zaštitu i jedinstvena obavještajno bezbjedonosna agencija. Pod pritiskom međunarodne zajednice usvojen je i sporazum o reformi policijskih struktura u Bosni i Hercegovini, koji sadrži tri osnovna evropska principa, ali još uvijek nema politički usaglašenog modela za reformu policijske strukture u Bosni i Hercegovini.

Pravosuđe. Partija demokratskog progresa je obećala reformu pravosuđa, a Stranka demokratske akcije formiranje suda Bosne i Hercegovine za ratne zločine.

U potpunosti je ispunjeno obećanje o sudu Bosne i Hercegovine za ratne zločine, a obećanje o reformi pravosuđa ispunjeno je u većem dijelu. U proteklom periodu završen je veći dio procesa reforme pravosuđa u Bosni i Hercegovini, koji je ranije započet pod vođstvom institucija međunarodne zajednice. Uspostavljeno je i odjeljenje za ratne zločine u sastavu Suda Bosne i Hercegovine, pred kojim se vode postupci protiv optuženih za ova krivična djela. Reformisano pravosuđe još uvijek ne pokazuje očekivanu efikasnost, a činjenica da je 80% sudija i tužilaca ponovo izabrano na iste funkcije, izaziva sumnje u njihovu nezavisnost i profesionalnost.

Kriminal i korupcija. Svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture ponovo su bile jedinstvene kada su obećale borbu protiv kriminala i korupcije. Partija demokratskog progresa je obećala donošenje antikorupcijskih akata.

Obećanja o borbi protiv kriminala i korupcije nisu ispunjena, dok je ispunjen najveći dio obećanja o donošenju antikorupcijskih akata. U proteklom periodu indeks percepcije korupcije i pozicija Bosne i Hercegovine, među zemljama obuhvaćenim istraživanjem o korupciji, bilježe kontinuiran pad. U Bosni i Hercegovini ne postoje relevantna istraživanja o nivou ugroženosti društva zbog kriminalne destrukcije i institucionalne neefikasnosti u borbi protiv kriminala i korupcije, pa su kao indikatori korišteni rezultati istraživanja zasnovani na percepciji građana. U Bosni i Hercegovini još uvijek postoji izražen deficit političke volje za sistematsku i organizovanu borbu protiv kriminala i korupcije, kao i visok stepen korumpiranosti političkih elita i njihova sprega sa organizovanim kriminalom. Pod rukovodstvom ili dominantnim uticajem međunarodne zajednice stvoren je odgovarajući antikorupcijski pravni okvir i započete su institucionalne reforme.

Javne finansije. Stranka demokratske akcije je obećala uvođenje poreza na dodatnu vrijednost, izvorne državne prihode i osiguranje isplate stare devizne štednje. Hrvatska demokratska zajednica je obećala uvođenje poreza na dodatnu vrijednost i decentralizaciju javnih finansija. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je obećala izvorne državne prihode, povećanje budžetskih sredstava za vojsku i policiju i smanjenje javne potrošnje za 15% u cilju gradnje puteva.

U potpunosti je ispunjeno obećanje o uvođenju poreza na dodatnu vrijednost, a u većem dijelu je ispunjeno obećanje o izvornim državnim prihodima. Ostala obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu u Bosni i Hercegovini je učinjen napredak u reformi sistema indirektnog oporezivanja. Nije smanjena javna potrošnja, dok je došlo do značajnog smanjenja izdvajanja za odbranu. Odložena je isplata stare devizne štednje, koja je po novom zakonu postala dugogodišnja obaveza Bosne i Hercegovine prema nezadovoljnim starim deviznim štedišama.

Ekologija. Srpska demokratska stranka i Partija demokratskog progresa su obećale donošenje zakonske regulative u ovoj oblasti, koja bi trebala biti usklađena sa evropskim standardima. Partija demokratskog progresa je još obećala uvođenje sistema upravljanja ekološkim standardima i uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema u ovoj oblasti.

Obećanje o donošenju zakonske regulative ispunjeno je djelimično, dok ostala obećanja nisu ispunjena. U Bosni i Hercegovini još nema političke volje da se usvoji potrebna zakonska regulativa u ovoj oblasti na državnom nivou.

Ekonomski prostor. Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica obećale su uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini, izjednačavanje poreskih stopa i ukidanje duplog oporezivanja. Partija demokratskog progresa je, takođe, obećala uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini.

Ova obećanja su ispunjena djelimično. Iako je u proteklom periodu učinjen značajan napredak, još uvijek podijeljeni ekonomski prostor u Bosni i Hercegovini nema svoje logično ekonomsko, nacionalno ili drugo opravdanje.

Ekonomski oporavak i razvoj. Stranka demokratske akcije je obećala rast društvenog proizvoda za najmanje 10% godišnje, rast izvoza za 20% godišnje, razmjenu sa inostranstvom u vrijednosti 80% bruto društvenog proizvoda, investiranje u visini najmanje 20% godišnjeg bruto proizvoda, uravnoteženje platnog bilansa sa podrškom izvozu, carinske povlastice za uvoz opreme, javne radove i strana ulaganja. Hrvatska demokratska zajednica je obećala smanjenje fiskalnog opterećenja, smanjenje poreza i doprinosa na plate i javne radove. Srpska demokratska stranka je obećala smanjenje fiskalnog opterećenja, smanjenje poreza i doprinosa na plate, stimulisanje investiranja kroz poreske olakšice, strana ulaganja i opšti privredni razvoj.

U potpunosti su ispunjena samo obećanja o visini razmjene sa inostranstvom i visini investicija. U većem dijelu je ispunjeno obećanje o rastu izvoza, dok su samo djelimično ispunjena obećanja o rastu društvenog proizvoda i stranim ulaganjima. Iako je zabilježen rast, Bosna i Hercegovina ima u regionu najniži bruto društveni proizvod po stanovniku i najmanju pokrivenost uvoza izvozom. Za poređenje, bruto društveni proizvod po stanovniku u Makedoniji veći je za oko 20%, Srbiji za oko 40% i Hrvatskoj za oko 260%. Pokrivenost uvoza izvozom u Bosni i Hercegovini iznosi oko 33%, dok u Srbiji iznosi oko 42%, Hrvatskoj oko 48% i Makedoniji oko 60%. Ostala obećanja nisu ispunjena.

U proteklom periodu postojao je trend laganog oporavka destruisane bosanskohercegovačke ekonomije, ali se ove pozitivne promjene i trendovi još uvijek ne mogu okarakterisati kao opšti privredni razvoj.

Privatizacija. Stranka demokratske akcije je obećala završetak privatizacije do sredine 2003. godine, a Srpska demokratska stranka privatizaciju preduzeća i banaka.

Obećanje o završetku privatizacije do sredine 2003. godine nije ispunjeno, a obećanje o privatizaciji preduzeća i banaka samo je u manjem dijelu ispunjeno. U Federaciji Bosne i Hercegovine sredinom 2006. godine nije bilo privatizovano 365 preduzeća i 6 banaka, a u Republici Srpskoj 328 preduzeća. Zbog uništenih i opljačkanih preduzeća i banka koji se privatizuju, spornog modela privatizacije, spore privatizacija, zloupotreba u privatizaciji i slično, izostali su očekivani efekti privatizacije.

Industrija. Stranka demokratske akcije je obećala prestruktuiranje elektroenergetskog sektora, finansijsku konsolidaciju rudnika uglja i izgradnju gasne infrastrukture. Hrvatska demokratska zajednica je obećala oporavak i razvoj industrijske proizvodnje za izvoz i realizaciju energetskih projekata, a Srpska demokratska stranka oporavak i razvoj industrijske proizvodnje, realizaciju energetskih projekata, izgradnju gasne infrastrukture, davanje koncesija za eksploataciju uglja, nova investiciona ulaganja i obezbjeđenje kontinuirane proizvodnje u rafinerijama za potrebe domaćeg i regionalnog tržišta.

Samo djelimično su ispunjena obećanja o prestruktuiranju elektroenergetskog sektora, oporavku i razvoju industrijske proizvodnje za izvoz, davanju koncesija za eksploataciju uglja i novim investicionim ulaganjima. Ostala obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu započet je proces prestruktuiranja elektroenergetskog sektora i oporavka određenih industrijskih kapaciteta, koji su privatizovani sa direktnim stranim ulaganjima. Brodska rafinerija, koja je potpuno obustavila rad sredinom 2005. godine, je klasičan primjer kako korumpirana vladajuća elita svjesno i sistematski uništava jedan od najvrednijih bosanskohercegovačkih privrednih resursa za svoje i interese stranih naftnih kompanija.

Poljoprivreda. Stranka demokratske akcije je obećala razvoj i stimuliranje poljoprivredne proizvodnje, formiranje fonda za stalnu pomoć i razvoj poljoprivrede, uređenje poljoprivrednog zemljišta i zaštitu od poplava. Hrvatska demokratska zajednica je obećala razvoj i stimuliranje poljoprivredne proizvodnje, fiskalno rasterećenje, institucionalnu zaštitu i proizvodnju zdrave hrane. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je obećala donošenje državne strategije razvoja poljoprivrede, donošenje zakona o podsticajima i zaštiti poljoprivrednog zemljišta i osnivanje agrarne razvojne banke. Srpska demokratska stranka je obećala povećanje proizvodnje i izvoza, proizvodnju zdrave hrane i investiciona ulaganja oslobođena poreskih obaveza. Partija demokratskog progresa je obećala povećanje

proizvodnje i izvoza, proizvodnju za tržište u Federaciji Bosne i Hercegovine, smanjenje uvoznih obaveza na opremu i repromaterijal, povoljne kredite, ohrabrivanje zadrugarstva, donošenje zakona o restituciji i nasljeđivanju zemljišta i osnivanje društva za upravljanje državnim poljoprivrednim zemljištem.

Ispunjen je samo manji dio obećanja o razvoju i stimuliranju poljoprivredne proizvodnje, donošenju zakona o podsticajima i zaštiti poljoprivrednog zemljišta i povoljnim kreditima, dok ostala obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu ostvaren je manji napredak, ali još uvijek postoje brojni problemi koji ograničavaju brži oporavak i razvoj u ovoj oblasti. U Bosni i Hercegovini još uvijek se izdvajaju skromna i nedovoljna budžetska sredstva za podsticaje i subvencije u oblasti poljoprivrede, nije zaštićena domaća poljoprivredna proizvodnja, nema zaštite poljoprivrednog zemljišta i nema potrebnih državnih funkcija u ovoj oblasti. Izvozni potencijal u oblasti poljoprivrede ograničavaju, osim prethodno navedenih slabosti, nedostatak odgovarajuće regulative sa ugrađenim evropskim standardima i nepostojanje institucionalnih kapaciteta za kontrolu i sertifikaciju.

Saobraćaj. Stranka demokratske akcije je obećala izgradnju najmanje 30 km autoputeva godišnje i kvalitetno održavanje puteva. Hrvatska demokratska zajednica je obećala izgradnju putne infrastrukture, realizaciju projekata u oblasti telekomunikacija, prestrukturiranje domaćeg avioprevoznika i rekonstrukciju mostarskog aerodroma. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je obećala izgradnju 100 km puteva. Srpska demokratska stranka je obećala modernizaciju željeznica i izgradnju novih pruga.

U potpunosti je ispunjeno obećanje o realizaciji projekata u oblasti telekomunikacija, dok je obećanje o izgradnji putne infrastrukture ispunjeno samo manjim dijelom. Ostala obećanja nisu ispunjena. I u ovoj oblasti vladajuća politička struktura je ispoljila krajnju neodgovornost u ispunjavanju datih obećanja. Da su ispunjena obećanja o izgradnji i održavanju puteva, Bosna i Hercegovina bi sredinom 2006. godine imala već izgrađenih oko 40% autoputa na koridoru Vc i kvalitetnu putnu infrastrukturu, koja obezbjeđuje brži protok, veću bezbjednost i bolje uslove za razvoj u ostalim oblastima.

Turizam. Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica su obećale razvoj turističkih kapaciteta.

Ispunjen je samo manji dio ovog obećanja. U proteklom periodu došlo je do određenog poboljšanja turističke infrastrukture, ali nerazvijena i neadekvatna saobraćajna infrastruktura posebno ograničavajuće utiče na brži razvoj turizma u Bosni i Hercegovini.

Građevinarstvo. Stranka demokratske akcije je obećala subvencije i povoljne kredite za stanogradnju. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je, osim subvencija i povoljnih kredita za stanogradnju, obećala i formiranje državne korporacije za stanogradnju.

Ova obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu nisu postojali subvencionirani krediti za stanogradnju, a za formiranje državne korporacije za stanogradnju nije postojala ni formalna inicijativa.

Zapošljavanje. Stranka demokratske akcije je obećala povećanje zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti sa 50% na 20%. Hrvatska demokratska zajednica i Partija demokratskog progresa, takođe su obećale povećanje zaposlenosti.

Ova obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu u Bosni i Hercegovini je zadržan približno isti broj zaposlenih i došlo je do povećane nezaposlenosti. Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini, koja zvanično iznosi 44,6%, najveća je u regionu i Evropi. Stope nezaposlenosti u Hrvatskoj i Srbiji su za više od dva puta manje. U proteklom periodu u Bosni i Hercegovini je postojao trend povećanja stope nezaposlenosti, dok je u zemljama regiona došlo do smanjenja stopa nezaposlenosti.

Socijalna zaštita. Stranka demokratske akcije je obećala donošenje i implementiranje strategije borbe protiv siromaštva u Bosni i Hercegovini, jačanje službi socijalne zaštite, izgradnju 500 socijalnih stanova godišnje, donošenje zakona o obaveznom zapošljavanju žrtava rata i donošenje zakona o stipendiranju djece poginulih boraca i invalida rata. Hrvatska demokratska zajednica je obećala socijalnu sigurnost za socijalno ugrožene. Srpska demokratska stranka je obećala reformu sistema socijalne zaštite i privilegije za borce i žrtve rata u socijalnoj, zdravstvenoj i drugim oblastima.

Ispunjen je samo manji dio obećanja o reformi sistema socijalne zaštite, jačanju službi socijalne zaštite i donošenju zakona o stipendiranju djece poginulih boraca i invalida rata. Ostala obećanja nisu ispunjena. U Bosni i Hercegovini je oko 50% stanovništva siromašno ili se nalazi na samoj granici siromaštva. Iako je u proteklom periodu došlo do određenog povećanja iznosa budžetskih sredstava za socijalne potrebe, još uvijek su izuzetno mala pojedinačna primanja ili drugi oblici kompenzacije po osnovu prava na socijalnu zaštitu. Borci i žrtve rata imaju dosta široka zakonska prava i privilegije, ali su određena prava fiktivna i teško ostvariva za najveći broj pripadnika ove kategorije. Može se konstatovati da Bosna i Hercegovina ima neizgrađen i neadekvatan sistem socijalne zaštite.

Penziona i invalidska zaštita. Stranka demokratske akcije je obećala reformu sistema penziona i invalidske zaštite, uspostavljanje jedinstvenog državnog sistema i povećanje penzija za 50%. Srpska demokratska stranka je obećala reformu sistema penziona i invalidske zaštite, prodaju nekretnina u vlasništvu fonda, značajno smanjenje zaposlenih u fondu i konkurenciju među fondovima. Partija demokratskog progresa, takođe je obećala konkurenciju među fondovima.

Ni jedno od ovih obećanja nije ispunjeno. U proteklom periodu u Bosni i Hercegovini je započet proces reforme penzionog sistema, koji je još u ranoj fazi. Rast penzija u proteklom periodu bio je manji od obećanog, a javni fondovi nisu imali konkurenciju i nisu smanjivali broj zaposlenih. Niže prosječne penzije u regionu od Bosne i Hercegovine ima samo Albanija, dok su prosječne penzije u Srbiji veće za oko 40%, a u Hrvatskoj za oko 150%.

Zdravstvo. Svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture obećale su reformu sistema zdravstvene zaštite. Stranka demokratske akcije je još obećala formiranje državnog fonda zdravstvenog osiguranja, donošenje osnovnog paketa usluga kojeg finansira država i besplatne zdravstvene usluge za nezaposlene i starije od 60 godina. Srpska demokratska stranka je obećala mogućnost osnivanja konkurentskih zdravstvenih fondova i smanjenje broja bolničkih ležajeva i dana liječenja.

Ispunjen je samo manji dio obećanja o besplatnim zdravstvenim uslugama za određene kategorije stanovništva i smanjenju broja bolničkih ležajeva. Ostala obećanja nisu ispunjena. U proteklom periodu u oblasti zdravstva je, kao i u drugim oblastima, započet proces reformi u kome nije učinjen značajniji napredak.

Takođe treba konstatovati da je u proteklom periodu nastavljen trend redukovanja prava po osnovu zdravstvene zaštite i povećanja troškova zdravstvenih usluga koje plaćaju građani. U Bosni i Hercegovini jedna četvrtina stanovništva nema osnovno zdravstveno osiguranje.

Obrazovanje. Svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture obećale su reformu sistema obrazovanja. Stranka demokratske akcije je još obećala besplatne udžbenike za svu djecu osnovnih i drugih škola, 2,5% studenata u odnosu na broj stanovnika i formiranje fondacije za unapređenje naučnoistraživačkog rada. Hrvatska demokratska zajednica je obećala nacionalni sistem obrazovanja. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je obećala donošenje državnog zakona o visokom obrazovanju. Srpska demokratska stranka je obećala diplome bez posebne nostrifikacije i budžetsku podršku naučnom radu i institucijama. Partija demokratskog progresa je obećala

racionalizaciju postojeće mreže obrazovnih ustanova, modernizaciju nastave i vladine stipendije za najbolje učenike.

U potpunosti je ispunjeno samo obećanje o 2,5% studenata u odnosu na broj stanovnika, a ispunjen je manji dio obećanja o reformi sistema obrazovanja, besplatnim udžbenicima, nacionalnom sistemu obrazovanja, budžetskoj podršci naučnom radu i institucijama, modernizaciji nastave i vladinim stipendijama za najbolje studente. Reformske procese, koji su započeli u proteklom periodu, odlikuje sporost i nedostatak političke volje da budu brže završeni. Budžetska sredstva koja se izdvajaju za nauku u Bosni i Hercegovini najmanja su u regiji i nekoliko puta manja od predratnih.

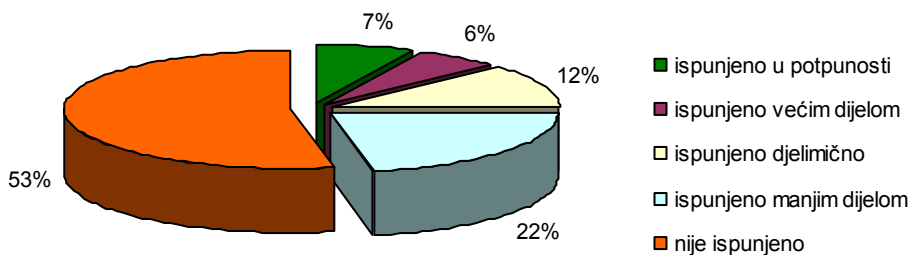
Sport. Stranka demokratske akcije je obećala izdvajanje više sredstava iz budžeta i lutrije za sport i izgradnju sportske dvorane u svakoj opštini. Srpska demokratska stranka je obećala zakonsko uređenje finansiranja i organizacije takmičenja.

Ispunjen je samo manji dio obećanja o izgradnji sportske dvorane u svakoj opštini, a ostala obećanja nisu ispunjena. Izuzetno teško stanje u bosanskohercegovačkom sportu je odraz stanja u društvu i neodgovornosti vladajuće političke strukture da ispuni obećanja i obaveze u ovoj značajnoj društvenoj oblasti.

Povratak. Stranka demokratske akcije, Hrvatska demokratska zajednica i Srpska demokratska stranka su obećale obezbijediti pravo na povratak. Stranka demokratske akcije je, osim ovoga, obećala formiranje državnog fonda za povratak, obezbjeđenje 5% bužetskih sredstava i povoljne kredite za održiv povratak i provođenje imovinskih zakona za dvije godine.

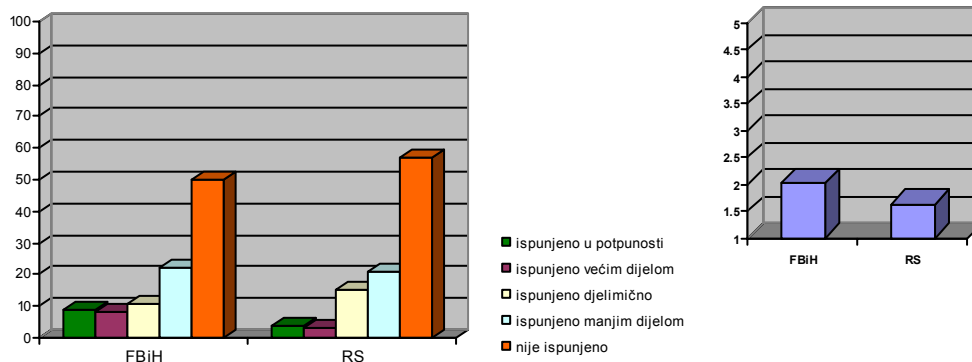
Ispunjen je veći dio obećanja o formiranju državnog fonda za povratak i provođenju imovinskih zakona, a samo manji dio obećanja o obezbjeđenju prava na povratak. Krajem 2005. godine u Bosnu i Hercegovinu se vratilo samo oko 50% izbjeglih i raseljenih, uz napomenu da je vraćeno oko 95% imovine. U proteklom periodu u Bosni i Hercegovini je godišnje izdvajano prosječno 1% budžetskih sredstava za povratak, što je mnogo manje u odnosu na obećano i stvarne potrebe u ovoj oblasti.

Završni komentar. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju generalnu hipotezu da političke stranke, koje su pripadale vladajućoj strukturi u entitetima i Bosni i Hercegovini u periodu od 2002. do 2006. godine, nisu ispunile većinu programskih obećanja koje su građanima ponudile na opštim izborima održanim 2002. godine.

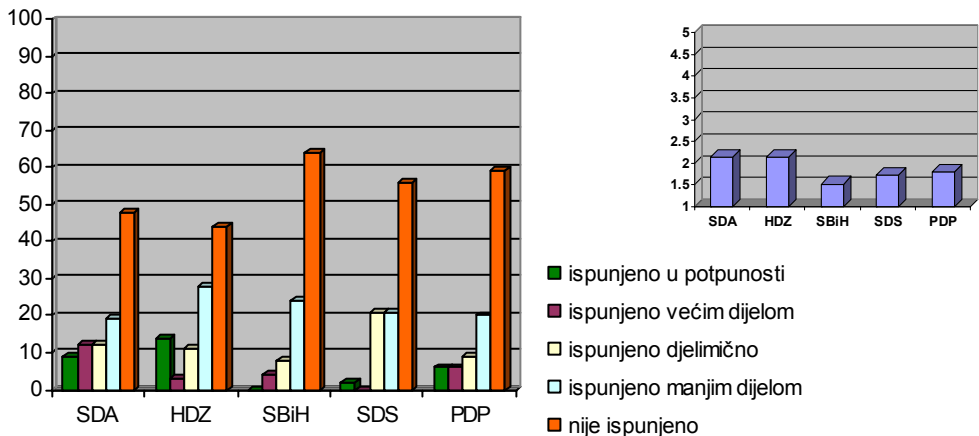
Rezultati pokazuju da političke stranke iz vladajuće strukture uopšte nisu ispunile 53% obećanja. U potpunosti je ispunjeno samo 7% obećanja, dok je 40% obećanja ispunjeno samo djelimično, u rasponu od manjeg do većeg dijela. Čak 75% obećanja nije ispunjeno ili je ispunjeno u manjem dijelu. Ako bi se ovaj rezultat iskazao ocjenom od 1 do 5, onda bi prosječna ocjena za ispunjavanje predizbornih obećanja iznosila 1,92, što znači da političke stranke iz vladajuće strukture uglavnom nisu ispunjavale svoja obećanja ili su ih ispunjavale u manjem dijelu.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoje određene razlike između političkih stranaka koje pripadaju entitetskim vladajućim strukturama.

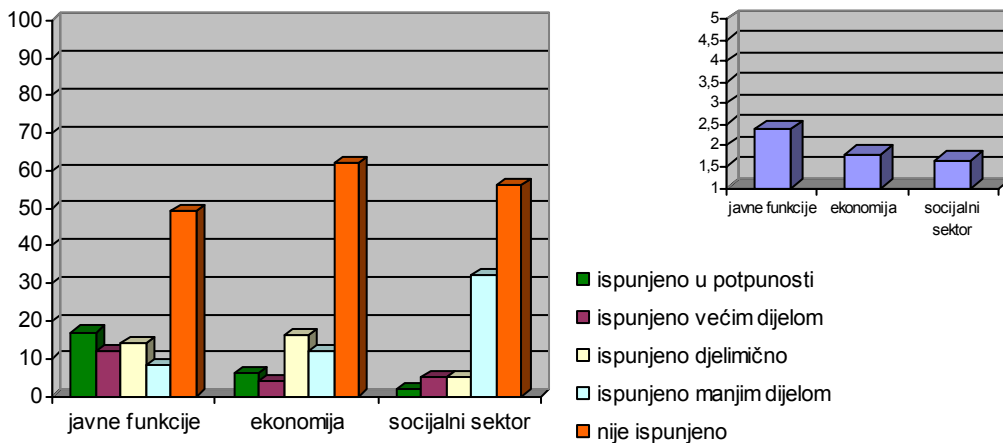
Političke stranke, koje čine vladajuću strukturu u Federaciji Bosne i Hercegovine, nisu ispunile 50% obećanja, dok političke stranke, koje čine dominantni dio vladajuće strukture u Republici Srpskoj, nisu ispunile 57% obećanja. Prosječne ocjene takođe potvrđuju da postoje određene razlike između entitetskih političkih struktura u ispunjavanju predizbornih obećanja. Za ispunjavanje predizbornih obećanja vladajuća struktura iz Federacije Bosne i Hercegovine ima prosječnu ocjenu 2,02, a vladajuća struktura iz Republike Srpske ima prosječnu ocjenu 1,62.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoje određene razlike između političkih stranaka iz vladajuće strukture u ispunjavanju obećanja.

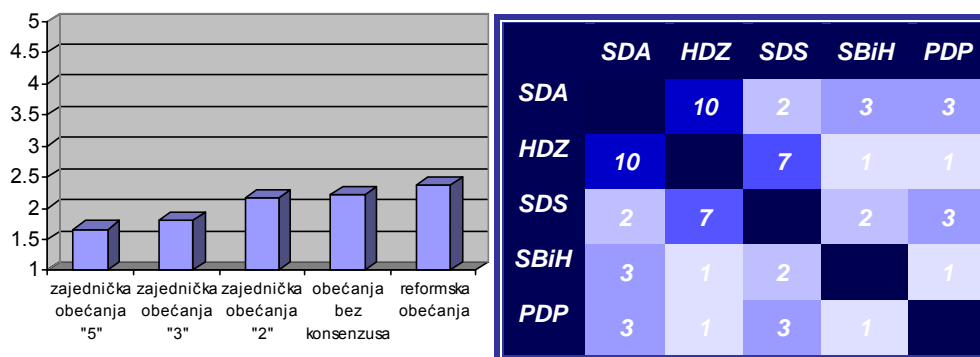
Ovi rezultati pokazuju da nešto veću prosječnu ocjenu za ispunjavanje obećanja od ostalih imaju Hrvatska demokratska zajednica i Stranka demokratske akcije, koje imaju 44%, odnosno 48% neispunjenih obećanja. Partija demokratskog progresa i Srpska demokratska stranka imaju približno iste prosječne ocjene za ispunjavanje obećanja. Najmanju prosječnu ocjenu ima Stranka za Bosnu i Hercegovinu, koja jedina nema ni jedno ispunjeno obećanje u potpunosti i koja ima čak 64% neispunjenih obećanja.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoje određene razlike u broju i ispunjavanju obećanja u odnosu na društvene oblasti.

Rezultati istraživanja pokazuju da su političke stranke iz vladajuće strukture imale nešto veću prosječnu ocjenu za ispunjavanje obećanja u oblasti javnih funkcija koje su u isključivoj ili dominantnoj nadležnosti institucija vlasti entiteta i Bosne i Hercegovine, u odnosu na obećanja u oblasti socijalnog sektora i ekonomije. Rezultati takođe pokazuju da političke stranke iz vladajuće strukture imaju najlošije prosječne ocjene za ispunjavanje predizbornih obećanja u oblastima zapošljavanja, penziona zaštite, javne administracije, poljoprivrede, zdravstva, privatizacije i saobraćaja. U oblasti zapošljavanja, penziona zaštite i javne administracije političke stranke nisu ispunile ni jedno obećanje. U odnosu na društvene oblasti, nešto više obećanja političke stranke iz vladajuće strukture su imale u oblasti javnih funkcija. Najviše obećanja u okviru javnih funkcija bilo je u oblastima ustavnog uređenja, spoljnih poslova i javne administracije, u okviru ekonomije, u oblastima poljoprivrede, ekonomskog oporavka i industrije i u okviru socijalnog sektora, u oblastima obrazovanja, zdravstva i penzionoinvalidske zaštite.

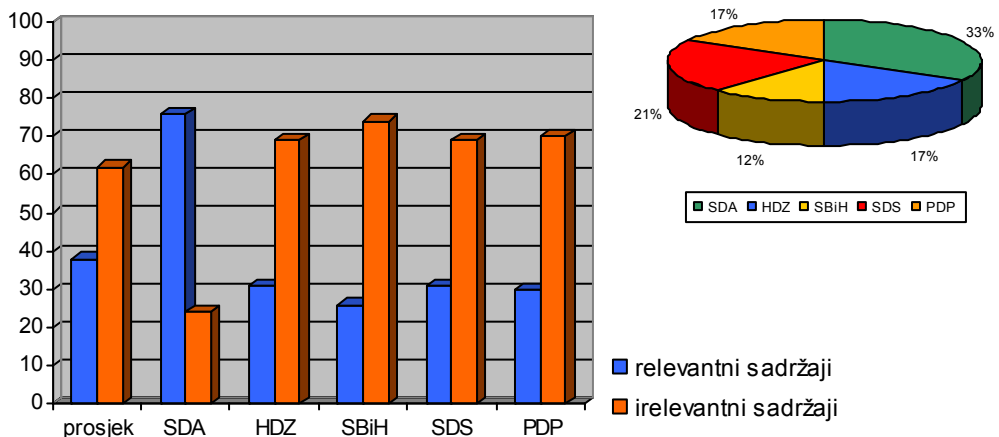
Rezultati ovog istraživanja pokazuju da nisu postojale značajnije razlike u ispunjavanju obećanja s obzirom na njihovu bliskost ili reformski kurs.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da su svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture imale devet zajedničkih obećanja, da su pet obećanja bila zajednička za tri političke stranke i da je devetnaest obećanja bilo zajedničko za dvije političke stranke. Bilo je za očekivati da će političke stranke pokazati nešto bolje rezultate u ispunjavanju ovih obećanja, zbog njihove podudarnosti ili bliskosti. Međutim, rezultati pokazuju da je ispunjavanje ovih obećanja bilo u granicama prosjeka. Lošiji rezultati su pokazani u ispunjavanju obećanja, koja su bila zajednička za svih pet političkih stranaka iz vladajuće strukture, nego u ispunjavanju obećanja koja su bila zajednička za tri ili dvije političke stranke. Ono što posebno iznenađuje je činjenica da nije ispunjeno u potpunosti ni jedno obećanje koje je bilo zajedničko za pet ili tri političke stranke. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da za 14% obećanja, zbog njihove programske ili

ideološke suprostavljenosti unutar vladajuće političke strukture, nije bilo moguće obezbijediti politički konsenzus za njihovo ispunjavanje. Ovdje se uglavnom radi o obećanjima u oblasti ustavnog uređenja, odbrane i bezbjednosti. Nešto bolji rezultati u ispunjavanju ovih obećanja, u odnosu na zajednička obećanja sa programskim konsenzusom, postignuti su zahvaljujući isključivo angažovanju i pritisku institucija međunarodne zajednice na programski neprincipijelne predstavnike pojedinih političkih stranaka. Sve ili većina političkih stranaka su imale obećanja o reformama u oblasti javne administracije, odbrane, bezbjednosti, pravosuđa, socijalne i penzione zaštite, zdravstva i obrazovanja. I ovdje su nešto bolji rezultati u ispunjavanju obećanja u odnosu na prosječne, postignuti zahvaljujući činjenici što su ove reforme bile pod rukovodstvom ili nadzorom institucija međunarodne zajednice. Zanimljivi rezultati o bliskosti političkih stranaka iz vladajuće strukture po osnovu zajedničkih ili podudarnih obećanja prikazani su na dijagramu u obliku šahovske table. Najveću bliskost po ovom osnovu imaju Stranka demokratske akcije i Srpska demokratska stranka sa Hrvatskom demokratskom zajednicom, dok najveću distancu ima Hrvatska demokratska zajednica sa Strankom za Bosnu i Hercegovinu i Partijom demokratskog progresa i Stranka za Bosnu i Hercegovinu sa Partijom demokratskog progresa.

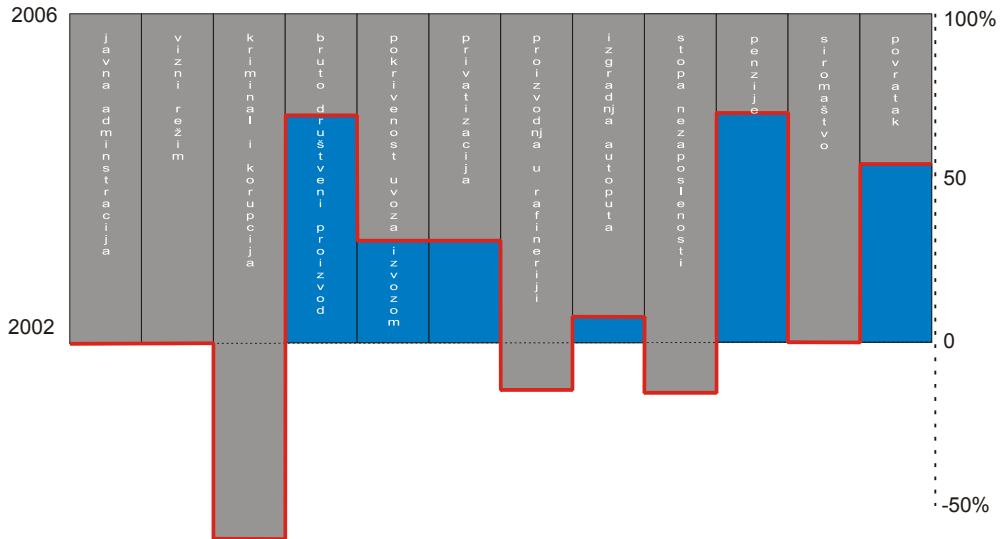
U ovom istraživanju analizirani su programi i druga izborna dokumenta političkih stranaka iz vladajuće strukture sa aspekta broja obećanja, odnosa relevantnih i irelevantnih sadržaja i odnosa sadržaja sa bosanskohercegovačkom, entitetskom i jednonacionalnom tematikom. Pod irelevantnim sadržajima u ovom istraživanju podrazumjevani su sadržaji koji nemaju karakter programskog ili izbornog obećanja, a koji su u principu neutralni, načelni, okrenuti prošlosti i slično.

Rezultati pokazuju da u programima i drugim izbornim dokumentima političkih stranaka iz vladajuće strukture dominiraju irelevantni sadržaji. U odnosu na ukupan sadržaj, relevantnog sadržaja ima 38%, a preciznog ili kvantificiranog sadržaja u ovim dokumentima je samo 6%. Ovi rezultati pokazuju da su političke stranke iz vladajuće strukture uglavnom izbjegavale da definišu precizne i mjerljive ciljeve i opredjeljenja u svojim programima ili drugim izbornim dokumentima. Stranka demokratske akcije ima najviše relevantnih sadržaja (76%), najviše preciznih ili kvantificiranih sadržaja (17%), najveći broj predizbornih obećanja (33%) u odnosu na ukupan broj istraživanih obećanja i najbolju pokrivenost obećanjima istraživanih društvenih oblasti (96%). Stranka za Bosnu i Hercegovinu ima najmanje relevantnih sadržaja (26%), najmanji broj predizbornih obećanja (12%) u odnosu na ukupan broj istraživanih obećanja i najlošiju pokrivenost obećanjima istraživanih društvenih oblasti (50%). Srpska demokratska stranka i Hrvatska demokratska zajednica imaju najmanje preciznih ili kvantificiranih sadržaja u izbornim dokumentima (1%). Zanimljivi rezultati dobijeni su prilikom analize stranačkih programa i drugih izbornih dokumenata sa aspekta prisutnosti i odnosa sadržaja sa bosanskohercegovačkom, entitetskom i jednonacionalnom tematikom. Sadržaja sa bosanskohercegovačkom i opštom tematikom ima najviše kod Stranke za Bosnu i Hercegovinu (100%), dok ovih sadržaja kod Stranke demokratske akcije ima 90%, Srpske demokratske stranke 82%, Hrvatske demokratske zajednice 60% i Partije demokratskog progresa 39%. Sadržaja sa entitetskom tematikom najviše ima kod Partije demokratskog progresa (60%) i Srpske demokratske stranke (29%), dok sadržaja sa jednonacionalnom tematikom najviše ima kod Hrvatske demokratske zajednice (32%).

U ovom istraživanju kreirano je stanje koje je trebalo postojati 2006. godine da je u potpunosti ispunjeno dvanaest lako mjerljivih i relativno reprezentativnih obećanja. Da su političke stranke iz vladajuće strukture u potpunosti ispunile ova obećanja, Bosna i Hercegovina bi 2006. godine bila zemlja sa reformisanom i efikasnom javnom administracijom i javnom potrošnjom koja iznosi 35% u odnosu na bruto društveni proizvod, zemlja čiji građani bez viza putuju u zemlje Evropske unije, Sjedinjene američke države i druge zemlje u svijetu, zemlja sa značajno manjim nivoom kriminala i korupcije i indeksom percepcije korupcije većim od 4, zemlja čiji bruto društveni proizvod po stanovniku iznosi oko 3.000 USD, zemlja sa izvozom koji pokriva uvoz, zemlja u kojoj je u potpunosti završena privatizacija, zemlja u kojoj brodska rafinerija, osim snabdijevanja domaćeg tržišta naftnim derivatima, obezbjeđuje i izvoz u zemlje regiona, zemlja koja je izgradila 120 km autoputa na dionici Sarajevo-Doboj ili Sarajevo-Jadran, zemlja koja ima stopu nezaposlenosti od 20%, zemlja u kojoj se isplaćuju prosječne penzije od 250 KM, zemlja u kojoj ne postoji ekstremno

siromaštvo i zemlja u kojoj se vratilo preko 90% prognanog i raseljenog stanovništva.

Prethodni grafikon pokazuje veliku prazninu u vremenskom prostoru između 2002. i 2006. godine zbog neispunjenih obećanja. Iz ovog grafikona vidljivo je da je stanje u oblasti javne administracije, viznog režima i siromaštva na nultom nivou ili nepromijenjeno u odnosu na 2002. godinu, a da je stanje u oblasti kriminala i korupcije, rada brodske rafinerije i zapošljavanja u depresiji ili stanju koje je gore od onog iz 2002. godine. Kriminal i korupcija su najozbiljniji i najveći problem u Bosni i Hercegovini, gdje se kroz razne kriminalne aktivnosti godišnje opere više milijardi KM. Visok nivo kriminalizacije društva i vladajuće političke strukture u Bosni i Hercegovini onemogućio je povećanje bruto društvenog proizvoda, uspješniju privatizaciju, smanjenje stope nezaposlenosti i proizvodnju u brodskoj rafineriji, kao i obezbjeđenje većih budžetskih sredstava za izgradnju autoputeva, veće penzije, smanjenje siromaštva i održiviji povratak. Zbog visokog nivoa i institucionalne neefikasnosti u borbi protiv kriminala i korupcije, postaje gotovo nemoguće izabrati odgovorniju, pošteniju i uspješniju vladajuću strukturu u Bosni i Hercegovini.

Može se konstatovati da je u entitetima i Bosni i Hercegovini na sceni neodgovorna i prevarantska vladajuća politička struktura. Ovi rezultati djeluju još poraznije, ako se ima u vidu da se radi o obećanjima koje su političke stranke iz vladajuće strukture u programima i drugim izbornim dokumentima nezavisno i slobodno definisale kao svoj politički cilj i imale sve mehanizme vlasti da realizuju većinu ovih obećanja. Rezultati ovog istraživanja bili bi još lošiji da su analizirani rezultati vlasti na osnovu

objektivnih mogućnosti, obaveza, građanskih očekivanja i drugih obećanja, kao i da nije bilo prisutstva i pritiska predstavnika međunarodne zajednice da se realizuju određene reforme i promjene.

Neispunjena obećanja i loši rezultati u proteklom periodu značili bi u uređenim i stabilnim demokratskim društvima siguran izborni poraz ili nestanak sa scene političkih stranaka iz aktuelne vladajuće strukture. Osim toga, tri vladajuće nacionalne političke stranke, koje su politički prilično istrošene, imaju kontinuitet katastrofalnih rezultata vršenja vlasti u proteklom petnaestogodišnjem periodu u entitetima i Bosni i Hercegovini. Očigledno je da su u Bosni i Hercegovini već odavno potrebne političke promjene koje će obezbijediti građanima odgovorniju i uspješniju vladajuću strukturu od dosadašnje.

izbori u bih 2006. godine
(analiza predizbornog, izbornog i postizbornog procesa)

Ovom analizom obuhvaćene su sve bitne aktivnosti i događaji u vezi sa opštim izborima u BiH 2006. godine u vremenu od raspisivanja izbora do konstituisanja novih organa vlasti. U okviru predizbornog procesa analizirani su opšte stanje u BiH, izborni programi i predizborna kampanja u vremenu do 01. oktobra 2006. godine, kada su održani peti poslijeratni opšti izbori u BiH. Analizom izbornog procesa obuhvaćeni su rezultati izbora, izlaznost i druge bitne činjenice u vremenu od održavanja do objavljivanja konačnih rezultata izbora, a analizom postizbornog procesa obuhvaćene su aktivnosti na konstituisanju organa vlasti i predizborna obećanja političkih stranaka koje su formirale skupštinsku većinu i izvršnu vlast na entitetskom i državnom nivou.

Za potrebe ove analize kreirana je posebna metodologija, koja podrazumjeva potpun vremenski obuhvat problema koji se analizira, identifikaciju najznačajnijih događaja u predizbornom, izbornom i postizbornom procesu i kombinaciju postupaka klasičnog praćenja i komentarisanja događaja sa analizom sadržaja izbornih programa i medijskog izvještavanja u vrijeme predizborne kampanje.

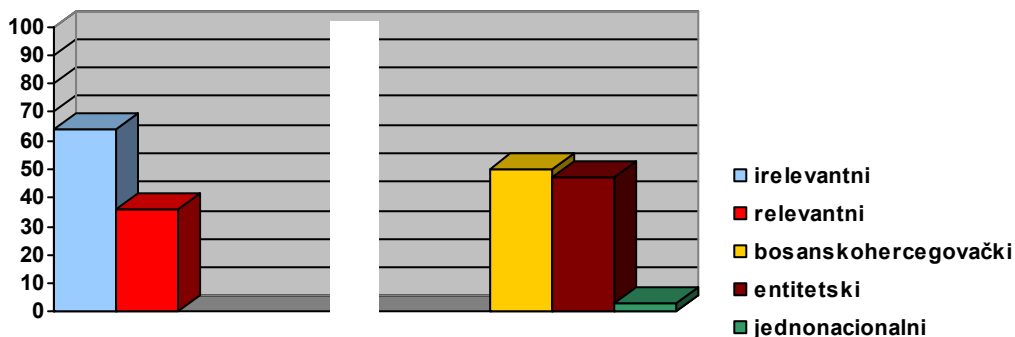
I Predizborni proces

Predizborno stanje u BiH. U proteklom četvorogodišnjem periodu u BiH je ostvaren manji napredak u određenim oblastima, ali je ukupno stanje još uvijek nezadovoljavajuće. Vladajuće političke stranke ispunile su u potpunosti samo 7% programskih obećanja sa prethodnih izbora, 40% obećanja su ispunile djelimično i 53% obećanja uopšte nisu ispunile. U BiH nije došlo do potrebnih ustavnih i zakonskih promjena, niti su završene reforme u oblasti javne administracije, bezbjednosti, obrazovanja, sistema javnog informisanja, zdravstva i socijalne zaštite. Još uvijek nije obnovljena ekonomija, završena privatizacija i izvršeno prestrukturiranje velikih privrednih sistema u većinskom državnom vlasništvu. BiH još nije ispunila uslove za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU i ima nekoliko neriješenih problema sa susjednim zemljama, a prema njenim građanima većina zemalja u svijetu primjenjuje restriktivan vizni režim. Sa izuzetno visokim nivoom kriminala i korupcije, BiH se još uvijek nalazi u grupi najkorumpiranijih zemalja u svijetu. Javna potrošnja u BiH iznosi preko 50% bruto društvenog proizvoda, a u neefikasnoj javnoj administraciji zaposleno je četiri puta više radnika u odnosu na evropski prosjek. U BiH je siromašno oko 50% stanovnika, bruto društveni proizvod po stanovniku iznosi oko 2.500 USD, izvozom je pokriveno manje od 50% uvoza i stopa nezaposlenosti je oko 45%. BiH ima nerazvijenu saobraćajnu infrastrukturu i samo 20 km izgrađenog autoputa. U BiH najniža plata iznosi oko 200 KM, najniža penzija oko 100 KM i najniža mjesečna naknada za najugroženije korisnike socijalne pomoći oko 40 KM. Nakon više od deset godina od završetka rata, u BiH se vratilo oko 50% izbjeglog i raseljenog stanovništva,

još nisu kažnjeni svi odgovorni za ratne zločine, nisu pronađeni svi nestali i nisu sahranjeni svi ubijeni. Zbog ovakvog stanja i besperspektivnosti preko 70% mladih želi otići iz BiH.

Zbog dubokih unutrašnjih podjela, ratnog nasleđa, nerazvijenog demokratskog potencijala i neodgovorne političke strukture, BiH je zavisna od prisustva i uticaja međunarodne zajednice. Međunarodna zajednica najavljuje reduciranje svog prisustva u BiH kroz ukidanje institucije OHR i smanjenje vojnog potencijala, što znači da domaća vladajuća politička struktura dobija priliku da bude manje zavisna, više odgovorna i uticajnija na kreiranje stanja u zemlji. Građani i narodi BiH do sada su imali ozbiljan problem da izaberu političku strukturu koja bi bila odgovorna i sposobna da uspješno upravlja zemljom, rješava probleme i zastupa njihov većinski interes. U ovakvom stanju građanima i narodima BiH treba politička struktura na vlasti koja će biti spremna i sposobna da rješava oko 90% političkih, ekonomskih i socijalnih problema, kod kojih ne postoje ili ne bi trebale postojati nacionalne i entitetske podjele ili različiti interesi. Za dio političkih i drugih problema, oko kojih postoje realne nacionalne i entitetske razlike i podjele u BiH, potrebna je politička struktura na vlasti koja će imati demokratski kapacitet za traženje i nalaženje zajedničkih rješenja, izgradnju narušenog povjerenja među narodima i između njihovih političkih elita, tolerisanje postojanja određenih problema i razlika i korištenje dobrih usluga međunarodne zajednice. Za vraćanje gotovo izgubljenog povjerenja građana u vlast potrebna je takva politička struktura koja će otvoriti ovaj proces svojom spremnošću i sposobnošću da rješava osnovne probleme i zastupa opšti ili većinski interes građana i naroda.

Izborni programi. Za ove izbore pisane i javno dostupne izborne programe imalo je samo oko 50% političkih stranaka, dok se za ostale političke stranke ovo nije moglo sa sigurnošću utvrditi. U predizbornoj kampanji političke stranke su uglavnom fragmentarno, ciljano ili izvodno predstavljale svoje izborne programe. U izbornim programima analizirana je prisutnost relevantnih, bosanskohercegovačkih, entitetskih i jednonacionalnih sadržaja, kao i sadržaja koji imaju karakter programskih predizbornih obećanja.

Rezultati analize pokazuju da u izbornim programima političkih stranaka još uvijek dominiraju irelevantni ili uglavnom suvišni, opšti i slični sadržaji (64%). Ovaj podatak ukazuje da gotovo sve ili većina političkih stranaka imaju ozbiljan problem sa koncipiranjem sadržaja u izbornim programima, koji bi bili legitimacija ili preporuka za upravljanje kantonom, entitetom i državom. Sasvim je sigurno da to nisu analize ili ocjene stanja, fraze ili sadržaji iz prošlosti. Izborni programi političkih stranaka imaju 50% sadržaja sa bosanskohercegovačkom i opštom problematikom, dok je sadržaja sa entitetskom ili kantonalnom problematikom 47%. Sadržaja sa jednonacionalnom problematikom ima 3% u izbornim programima, što je smanjenje u odnosu na izbore prije četiri godine, kada je ovih sadržaja bilo u prosjeku 8%. U izbornim programima političke stranke su u prosjeku imale 49 predizbornih obećanja, od čega je 25% preciznih i lako mjerljivih, što je značajno povećanje ili poboljšanje u odnosu na izbore prije četiri godine, kada je preciznih programskih predizbornih obećanja bilo u prosjeku samo 6%. Iako je učinjen određen napredak, može se konstatovati da političke stranke i pred ove izbore imaju izražen deficit potpuno jasnih, konzistentnih, realnih i potrebnih programskih ciljeva. Rezultati takođe pokazuju da je predizbornim programskim obećanjima obuhvaćeno samo dvije trećine društvenih oblasti ili relevantnih političkih pitanja.

Utvrđeno je da ne postoje razlike u prisustvu relevantnih sadržaja u izbornim programima u zavisnosti od entitetskog sjedišta političkih stranaka ili njihovog pretežnog nacionalnog biračkog tijela. Takođe je utvrđeno da postoje određene razlike između političkih stranaka u pogledu prisustva bosanskohercegovačkih, entitetskih i jednonacionalnih sadržaja u izbornim programima. Političke stranke sa sjedištem u Federaciji BiH imaju u svojim izbornim programima više bosanskohercegovačkih sadržaja (53%), nego političke stranke sa sjedištem u RS (42%). Ubjedljivo najviše jednonacionalnih sadržaja u svojim izbornim programima imaju političke stranke sa hrvatskim predznakom (12%).

Predizborna kampanja. U predizbornoj kampanji za oktobarske opšte izbore u BiH učestvovalo je 36 političkih stranaka, 8 koalicija i 12 nezavisnih kandidata, koji su se borili za naklonost 2.755.207 registrovanih birača. Predizborna kampanja zvanično je trajala od 01. do 29. septembra 2006. godine, a stvarno je započela mnogo ranije.

Pokušaj da se izvrše ustavne promjene, bio je događaj kada je stvarno započela predizborna kampanja u BiH za ove izbore. Pokazaće se da su ustavne promjene i uređenje BiH bili centralna tema predizborne kampanje, koja će presudno uticati na izborne rezultate i ovdašnju postizbornu političku scenu. U odnosu na ovu temu značajnije političke stranke u BiH su se pozicionirale u dvije grupe: prvu, koju su činile političke stranke (SDA, SDS,

HDZBiH, SDP, SNSD) koje su branile aprilski paket dogovorenih ustavnih promjena, kao prvu fazu ili maksimalan ustupak i drugu, koju su činile političke stranke (SBIH, HDZ1990) koje su se zalagale za radikalnije ustavne promjene. Ova tema imala je svoj uticaj i na nacionalno podijeljenu političku scenu u BiH. Najizraženija podjela bila je među značajnijim političkim strankama sa sjedištem u Sarajevu, sa pretežno bošnjačkim biračkim tijelom, koje su bile podijeljene na one koje su se zalagale za donošenje «evropskog» ustava, koji će obezbijediti jedinstvenu, građansku i regionalno strukturiranu BiH i one koje su prihvatale političku realnost i zalagale se za fazne ustavne i druge promjene, koje će jačati državne funkcije BiH. Slična podjela bila je i među značajnijim političkim strankama hrvatskog predznaka sa sjedištem u Mostaru, uz napomenu da su se one zalagale za ustavne promjene i uređenje BiH koje će obezbijediti ispravljanje dejtonskih nepravdi, stvarnu nacionalnu ravnopravnost i bolju ustavnu poziciju hrvatskog naroda. Ozbiljnijih podjela u vezi ove teme nije bilo među značajnijim političkim strankama sa sjedištem u Banjaluci, koje imaju isključivo ili pretežno srpsko biračko tijelo, čije je jedinstvo po ovom pitanju dodatno ojačano nakon neuspjelog pokušaja ustavnih promjena. Predizborna manipulativna politička priča o ustavnim promjenama izazivala je kod većine bošnjačkog stanovništva strah od podijeljenosti zemlje i secesionističkih namjera pojedinih naroda, kod većine srpskog stanovništva strah od ukidanja ili značajnijeg redukovanja nadležnosti RS i kod većine hrvatskog stanovništva strah od nacionalne neravnopravnosti i ugroženosti. Ustavne promjene i uređenje BiH su legitimna politička tema, ali se ima utisak da su ova tema i pokušaj ustavnih promjena upotrijebljeni ili zloupotrijebljeni za što bolje predizborno pozicioniranje pojedinih političkih stranaka, ignorisanje drugih bitnih društvenih tema, prikrivanje političke odgovornosti za stanje u zemlji i dodatno produbljivanje političkih podjela na nacionalnoj, vjerskoj i entitetskoj osnovi u BiH.

Ovogodišnjom predizbornom kampanjom dominirale su teme koje odražavaju ili održavaju realne nacionalne političke podjele u BiH. Većina političkih stranaka je ove teme uglavnom koristila kao sredstvo za manipulaciju, kako bi homogenizovale i pridobile vlastito nacionalno biračko tijelo ili izazvale homogenizaciju drugih. Treba istaći da su po dvije ili tri političke stranke vodile kampanju za politički primat kod bošnjačkog, srpskog ili hrvatskog naroda. U predizbornoj kampanji su uglavnom na manipulativan način korištene teme iz ratnog nasljeđa. Tako su predizborne političke teme postale optuživanja i suđenja za ratne zločine, traženja nestalih, iskopavanja masovnih grobnica, masovne sahrane i komemoracije. Presude za ratne zločine različito su politički komentarisane u zavisnosti kojoj naciji pripada osuđeni i onaj koji to komentariše, do toga da se osuđeni za ratne zločine dočekuju kao nacionalni heroji od strane visokih državnih, entitetskih i stranačkih funkcionera, što na drugoj strani izaziva politički ostrašćene reakcije. Pred izbore se slučajno ili namjerno

pojavljuje i emituje video snimak na kome se vidi kako jedan ratni komandant izdaje naredbe koje upućuju na sumnju da su izvršeni ratni zločini, poslije čega dva visoka entitetska funkcionera i partijska lidera podnose krivične prijave državnom tužilaštvu. Na drugoj strani, visoki državni funkcioner i partijski lider postavlja pitanje zašto nisu podnesene krivične prijave protiv odgovornih za masovne ratne zločine koje su počinili njihovi sunarodnici i poručuje im da njihov entitet ne može opstati? Na kraju visoki entitetski funkcioner i partijski lider poručuje da će biti preispitana odluka o prenosu nadležnosti, ukoliko ne bude podignuta optužnica protiv osumnjičenog komandanta. Ova predizborna kampanja ponovo otvara pitanje zbog čega u BiH, poslije više od deset godina, nisu pronađene i otvorene sve masovne grobnice, utvrđena istina o nestalim, sahranjeni svi ubijeni, objelodanjeni svi video snimci i drugi dokazi o počinjenim ratnim zločinima, prijavljeni svi sumnjivi, optužena i suđena većina odgovornih za ratne zločine?

Dežurna predizborna tema o referendumu u jednom entitetu bila je posebno indikativna i zloupotrebjavana. Na strani kojoj priča o referendumu leži, ovo se doživljava u rasponu od prirodnog i neotuđivog demokratskog prava i sredstva izjašnjavanja do ostvarenja želje za samostalnošću ili pripajanju susjednoj državi, a na drugoj strani ova priča se doživljava kao antidržavna i secesionistička, na koju treba dati odgovarajući politički odgovor na narednim izborima. Sa druge strane, priču o referendumu dodatno pothranjuju i jačaju parlamentarne rezolucije i deklaracije, kao i izjave visokih državnih funkcionera i partijskih lidera kako oni svaki dan ukidaju konkretni entitet. Priča o referendumu dobija zanimljiv predizborni kraj. Sa strane koja je započela priču o referendumu upućene su završne poruke da je prvog oktobra referendum za entitet i političku stranku koja je najviše koristila ovu temu ili još više od toga, plebiscit na kojem stranački program treba postati entitetski. Na kraju priču o referendumu prihvata i druga strana, koja šalje poruku da su izbori građanski referendum za i protiv evropske budućnosti BiH. Predizbornu kampanju obilježila je i aktivnost na uspostavljanju već ranije uspostavljenih paralelnih i specijalnih odnosa entiteta i susjedne države, politički susreti na najvišem nivou i dogovaranje konkretnih projekata saradnje i direktnih ulaganja. I ova priča biva različito doživljena među građanima i politički podijeljenim narodima, kao ustavna i protivustavna aktivnost, politički marketing u predizborne i druge svrhe, podrška secesionističkim ili sličnim planovima koje se dovode u vezu sa budućim statusom Kosova i slično. Reforma policije bila je, takođe, često korištena tema u predizbornoj kampanji. Jedna strana je u predizbornom periodu gotovo zamrzla rad u komisiji za reformu i kao uslov za dogovor isticala očuvanje entitetskog ministarstva unutrašnjih poslova, dok je druga strana ovakvo ponašanje kvalifikovala kao antireformsko i antievropsko. Čak je i ishitrena odluka o

prodaji državnog kapitala u jednom entitetskom telekomu postala predizborna priča, u kojoj su postojale dvije nacionalno suprotstavljene strane.

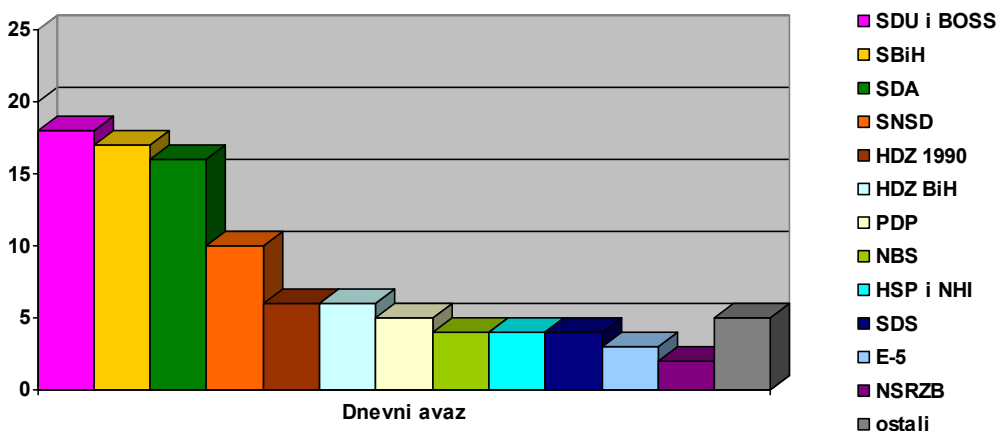
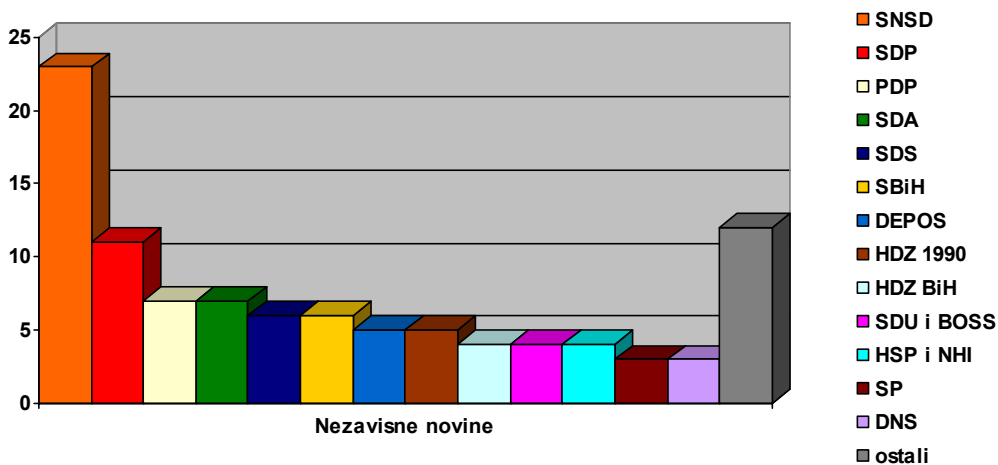
U ovoj predizbornoj kampanji bile su zapostavljene ili nedovoljno primjećene ekonomske, socijalne i političke teme kod kojih ne postoje nacionalne podjele. Stvorena atmosfera i nametnute teme u ovoj predizbornoj kampanji ostavljale su malo prostora i šansi za dobar izborni rezultat rijetkim multietničkim ili drugim političkim strankama sa ozbiljnim programom. Da u BiH postoji podijeljen politički prostor pokazuju i poruke iz izbornih slogana političkih stranaka. U izbornim porukama državne ili opšte teme bile su dominantne kod većine političkih stranaka sa sjedištem u Sarajevu, entitetske teme kod većine političkih stranaka sa sjedištem u Banjaluci i nacionalne teme kod većine političkih stranaka sa sjedištem u Mostaru. Uočljive su bile i razlike između političkih stranaka u tome koje su teme koristile u predizbornoj kampanji za međusobnu diskreditaciju kod svog nacionalnog biračkog tijela.

Političke stranke na vlasti su i u ovoj predizbornoj kampanji upotrebljavale ili zloupotrebljavale javne resurse u cilju vlastite promocije i postizanja što boljih izbornih rezultata. Najčešći lakši oblik zloupotrebe bio je korištenje radnog vremena, službenih automobila, telefona, ličnog obezbjeđenja i slično za potrebe predizborne kampanje. Zapošljavanje po stranačkoj liniji, uobičajena je zloupotreba političkih stranaka na vlasti, kojom se jača stranačka infrastruktura i postiže bolji izborni rezultat. Obavezan dio predizborne kampanje bile su vanredne budžetske intervencije namijenjene penzionerima i sličnim kategorijama, kao i asfaltiranje puteva i izgradnja drugih objekata, koji se uglavnom finansiraju budžetskim sredstavima. Ovakvi poslovi su manje dio redovne i planske aktivnosti, a više dio prethodno dogovorenog posla u funkciji potkupljivanja građana na izborima. Posebno je ilustrativan primjer zloupotrebe jednog visokog entitetskog funkcionera i stranačkog lidera, koji u predizbornoj šatorskoj kampanji obeća i realizuje, za manje od mjesec dana, asfaltiranje puta u izbjegličkom naselju. Pojedine političke stranke su značajan dio sredstava za ovu predizbornu kampanju obezbijedile iz firmi sa većinskim državnim kapitalom, privatnih firmi kojim se obezbjeđuju unosni poslovi ili pogodnosti, biznismena sa kriminalnom prošlošću koji kupuju političku zaštitu i slično.

Dio nevladinog sektora u BiH bio je posebno organizovan i aktivan pred ove izbore u pokušaju da upozori, uozbilji, promijeni i učini odgovornijom političku strukturu i buduću vlast. Identifikacija najvažnijih problema za građane BiH, izrada građanske izborne platforme i pokušaj uspostavljanja partnerskog odnosa sa političkim strankama u cilju preuzimanja i realizacije ciljeva iz građanske platforme, bile su osnovne i najvažnije

predizborne aktivnosti oko 300 nevladinih organizacija uključenih u GROZD. Ova aktivnost je pokazala da je samo manji dio političkih stranaka svoje izborne programe djelimično ili polovično uskladilo sa građanskom platformom, većina je to uradila simbolično, a dio političkih stranaka uopšte nema izborne programe. Ovi podaci samo pokazuju da naše političke stranke još imaju ozbiljan problem da se na izborima legitimišu kao predstavnici opšteg ili većinskog građanskog i nacionalnog interesa. Pred ove izbore nekoliko nevladinih organizacija vodilo je organizovanu kampanju za povećanje izlaznosti na izbore, istraživalo ispunjavanje obećanja sa prethodnih izbora i protestno ukazivalo na odgovornost vlasti i potrebu promjene neodrživog stanja u BiH.

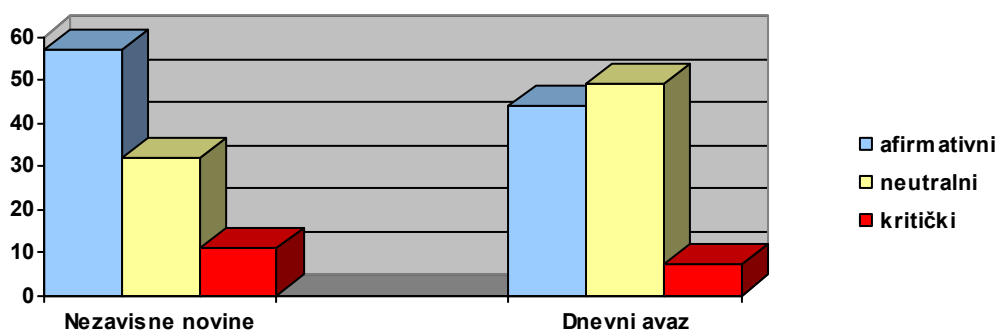
U ovom periodu analizirani su pisani sadržaji o predizbornoj kampanji političkih stranaka i radu organa vlasti u dvije dosta uticajne dnevne novine u BiH. Iako se radi o nepotpunoj medijskoj analizi, dobijeni podaci su indikativni sa aspekta uloge i ponašanja informativnih medija u predizbornoj kampanji.

Rezultati pokazuju da je u banjalučkim Nezavisnim novinama najviše sadržaja o septembarskoj predizbornoj kampanji bilo posvećeno SNSD (23%) i SDP (11%), dok su ostale političke stranke imale manje od 10% sadržaja (PDP 7%, SDA 7%, SDS 6%, SBiH 6%, DEPOS 5%, HDZ1990 5%, HDZBiH 4%, SDU i BOSS 4%, HSP i NHI 4%, SP 3%, DNS 3%, GDS 2%, PZP 2%, SRSRS 2%, BPS 1%; SRS Vojislav Šešelj 1%, DSS 1%, LDS 1% i svi ostali 2%). U sarajevskom Dnevnom avazu najviše sadržaja o septembarskoj predizbornoj kampanji bilo je posvećeno koaliciji SDU i BOSS (18%), SBiH (17%) i SDA (16%), dok su ostale političke stranke imale manje od 10% sadržaja (SNSD 10%, HDZ1990 6%, HDZBiH 6%, PDP 5%, NBS 4%, HSP i NHI 4%, SDS 4%, E-5 3%, NSRZB 2%, DNZ 2%, GDS 2%, BHSD 1%, LDS 1% i svi ostali 4%). U Nezavisnim novinama bili su relativno izbalansirani sadržaji o predizbornoj kampanji političkih stranaka po entitetima (52% sadržaja o predizbornoj kampanji političkih stranaka sa sjedištem u RS, a 48% sadržaja o predizbornoj kampanji političkih stranaka sa sjedištem u Federaciji BiH), dok su u Dnevnom avazu sadržaji o predizbornoj kampanji političkih stranaka sa sjedištem u Federaciji BiH bili dominirajući (81%). U Nezavisnim novinama najviše je objavljeno fotografija predsjednika Vlade RS i kandidata na izborima iz SNSD (M. Dodik 25, M. Jelić 14, N. Radmanović 10, S. Tihic 10, D. Čavić 8, M. Ivanić 8 i I.M. Jović 6), dok je u Dnevnom avazu objavljeno najviše fotografija reisa Cerića (M. Cerić 19, H. Silajdžić 14, A. Terzić 14, S. Tihic 14, Z. Crnković 8, V. Hećo 7 i S. Halilović 7). U Nezavisnim novinama najviše je objavljeno reklamnih sadržaja SNSD (SNSD 55%, PDP 25%, DEPOS 8%, SDP 6%, DNS 5% i SDS 1%), a u Dnevnom avazu koalicije SDU i BOSS (SDU i BOSS 30%, SDA 26%, SBiH 13%, NBS 7%, PDP 6%, GDS 4%, SNSD 3%, E-5 3%, NSRZB 2%, HDZBiH 1% i BHSD 1%). Analizirani su sadržaji o predizbornoj kampanji sa naslovima u kojima se spominju druge političke stranke ili pojedinci. U Nezavisnim novinama takvih sadržaja je 5% (SNSD 2%, SDS 1%, ostale političke stranke 1% i političke stranke iz Federacije BiH 1%). U Dnevnom avazu ovih sadržaja ima 15% (SDP 9%, SDA 3%, ostale političke stranke 1% i političke stranke iz RS 2%), uz napomenu da je većina kompromitujuća (neki od karakterističnih naslova: «SDP sve vrijeme radi protiv radnika i bh građana», «Moj otac nije izabrao Tihića za svog nasljednika», «U vrhu SDA sjede ljudi bolesni od karijerizma», «Napade na reisa režirao je intrigant Sulejman Tihić», «Lagumdžijina vlada hapsila je muslimane» i «Zlatko Lagumdžija je nesretni pobačaj SDP»). Značajan broj analiziranih sadržaja o predizbornoj kampanji odražavao je ili doprinosio podjelama i radikalizaciji predizborne političke scene u BiH (neki od karakterističnih naslova u Nezavisnim novinama: «Sarajevo najviše tjera RS iz BiH», «Biće preispitana odluka o prenosu nadležnosti», «Tužilaštvu BiH dostavili izvještaj protiv 20 pripadnika Armije BiH», «Niko nas neće ponižavati», «Svaki dan ukidamo RS» i «Naš cilj je EU, a ne neka zajednica islamskih zemalja» i neki od

karakterističnih naslova u Dnevnom avazu: «Ili će RS biti ravnopravna ili samostalna», «Alija sve više nedostaje», «OHR bi morao iskoristiti svoje nadležnosti i kazniti Dodika», «Novi Dodikov potez protiv države BiH», «Posebni odnosi između RS i Srbije su nasrtaj na suverenitet BiH», «Bošnjaci su napravili više od 500 džamija i grade BiH kao islamsku zemlju», «Trebaju ukinuti vijeće naroda», «Institucije RS trebalo bi ukinuti u paketu», «Specijalnim vezama tjeraju se Bošnjaci i Hrvati iz BiH», «Mi ćemo postati Palestinci» i «Zaustavite velikosrpski nacionalizam»).

Analizirano je i izvještavanje ovih novina o radu institucija zakonodavne i izvršne vlasti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou u vrijeme predizborne kampanje. Analizirani sadržaji bili su podijeljeni na afirmativne (sadržaji u kojima se na pretežno afirmativan način govori o aktivnostima pojedinaca i institucija ili stanju u određenoj oblasti), neutralne i kritičke.

U Nezavisnim novinama bilo je 57% afirmativnih, 32% neutralnih i 11% kritičkih sadržaja o radu izvršne i zakonodavne vlasti u vrijeme predizborne kampanje. Zanimljivo je da je čak 88% sadržaja o institucijama RS bilo afirmativno (Vlada RS 92%, Predsjednik RS 83% i Narodna skupština RS 59%), dok je afirmativnih sadržaja o institucijama vlasti na drugim nivoima bilo znatno manje (BiH 27%, FBiH 23% i kantoni 11%). U Dnevnom avazu bilo je 44% afirmativnih, 49% neutralnih i 7% kritičkih sadržaja o radu institucija izvršne i zakonodavne vlasti u vrijeme predizborne kampanje, uz napomenu da su afirmativni sadržaji bili prilično izbalansirani za različite nivoe vlasti (BiH 37%, FBiH 48%, RS 48% i kantoni 51%). U Nezavisnim novinama su na dan predizborne tišine objavljeni sadržaji koji imaju sve karakteristike nastavka predizborne kampanje Vlade RS ili kandidata vladajućih političkih stranaka na izborima (karakteristični naslovi objavljeni 30. septembra 2006. godine: «Traže da Terzić povuče odluku», «Otvoren prvi popravni dom za maloljetnike u BiH», «Fakulteti u funkciji, restoran počinje sa radom», «Otvoren novi asfaltiran put», «Podijeljeno 495 aparata za mjerenje šećera u krvi» i «Srbija izdvaja milion evra za RVI RS»).

II Izborni proces

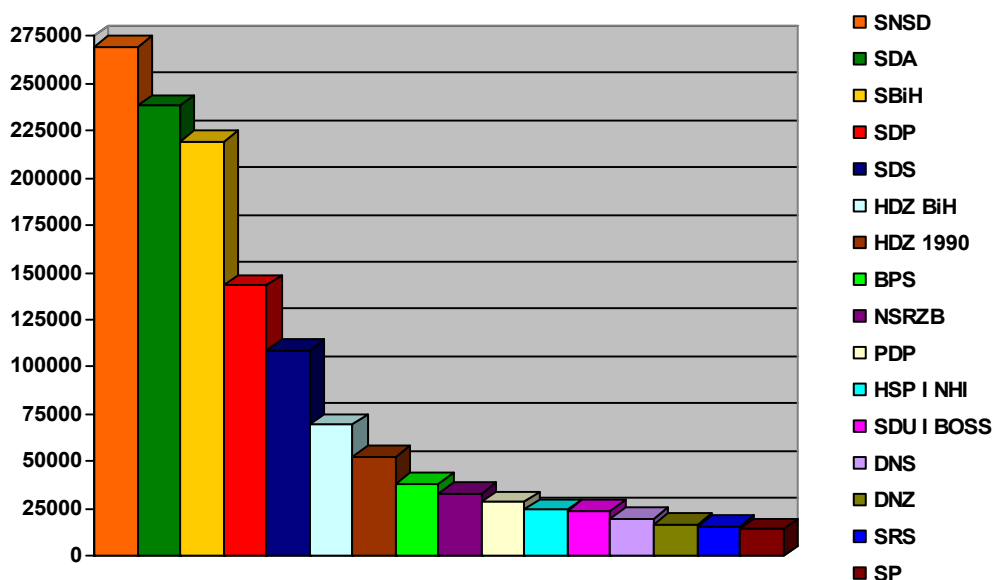
Rezultati. Prema rezultatima izbora, svoje predstavnike u državnim, entitetskim i kantonalnim institucijama ima 18 političkih stranaka, od ukupno 50 političkih stranaka i 12 nezavisnih kandidata koji su učestvovali na izborima.

Politička stranka	Broj izabranih predstavnika u					
	PBiH	PSBiH	PFBiH	NSRS	PIPPRS	SK
SNSD	1	7	1	41	1	5
SDA		9	28	3	1	74
SBiH	1	8	24	4		59
SDP	1	5	17	1		43
SDS		3		17		
HDZBiH		3	8		1	36
HDZ1990		2	7			29
PDP		1		8		
BPS		1	4			8
NSRZB		1	3			10
DNS		1		4		
DNZ		1	2			6
SDU			2			3
HSP			1			14
SP				3		
BOSS			1			2
SRSRS				2		
NHI						3

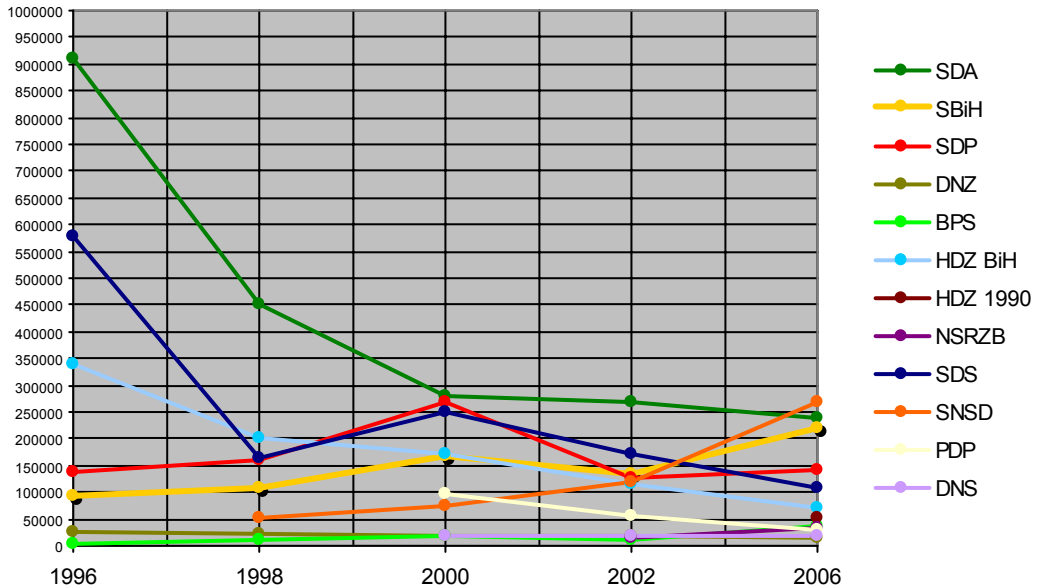
Najbolje rezultate na ovim izborima postigao je SNSD koji ima izabrane kandidate u svim institucijama i na svim nivoima vlasti, uz napomenu da su mu izborni rezultati za Parlament Federacije BiH i skupštine kantona izuzetno skromni. SDA, SBiH i SDP imaju izabrane kandidate u pet institucija i tri nivoa vlasti, uz napomenu da su im izborni rezultati za institucije RS ispod očekivanih i onih koji su postizani na prethodnim izborima. HDZBiH, HDZ 1990, BPS, NSRZB i DNZ imaju izabrane kandidate na tri nivoa vlasti, uz napomenu da jedino HDZBiH ima izabranog kandidata u institucijama RS. SDS, PDP, DNS, SDU, HSP i BOSS imaju izabrane kandidate na dva nivoa vlasti, a SP, SRSRS i NHI imaju izabrane kandidate za samo jedan nivo vlasti. Pobjednici ili najveći dobitnici ovih izbora su SNSD (veći broj glasova za oko 120% u odnosu na prethodne izbore, veći broj poslanika za više od dva puta u Narodnoj skupštini RS i Parlamentarnoj skupštini BiH i prvi put su kandidati ove političke stranke izabrani za predsjednika RS i člana Predsjedništva BiH) i SBiH (dobila po prvi put člana Predsjedništva BiH i veći broj poslanika u Parlamentu Federacije BiH i Parlamentarnoj skupštini BiH za 60%, odnosno 33% u odnosu na prethodne izbore). SDP ima člana

Predsjedništva BiH i nešto veći broj poslanika u Parlamentu Federacije BiH i Parlamentu BiH, ali i manji broj poslanika u Narodnoj skupštini RS. Izuzimajući SBiH, ostale četiri vladajuće političke stranke su gubitnici ovih izbora. SDA je izgubila mjesto člana Predsjedništva BiH i nekoliko poslaničkih mandata u državnom i entitetskim parlamentima, a podijeljeni HDZ je izgubio mjesto člana Predsjedništva BiH, zadržao zajedno približan broj poslaničkih mandata u državnom i entitetskom parlamentu i dobio mjesto potpredsjednika RS. PDP je izgubio dva poslanička mandata u državnom i entitetskom parlamentu, dok je SDS najveći gubitnik ovih izbora. Poslije ovih izbora SDS više nema predsjednika RS, člana Predsjedništva BiH i oko jedne trećine poslaničkih mandata u državnom i entitetskom parlamentu. Veliki gubitnici su i 18 malih političkih stranaka, koje poslije ovih izbora više nisu parlamentarne. Poslije ovih izbora svoje predstavnike u parlamentima nema ni jedna nova politička stranka, izuzimajući HDZ1990, koji teško može imati status potpuno nove političke stranke.

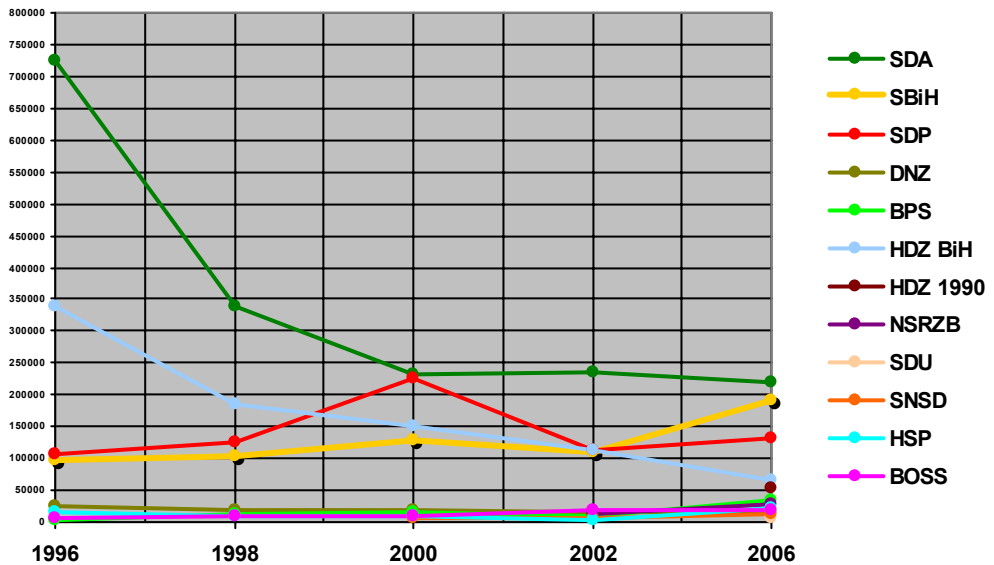
Broj dobijenih glasova za Parlament BiH je dobar pokazatelj snage i uspjeha parlamentarnih političkih stranaka na ovim izborima, uz napomenu da veći broj glasova ne znači uvijek i veći broj poslaničkih mandata, zbog posebnosti bosanskohercegovačkog izbornog sistema. Najveći broj glasova za Parlament BiH je dobio SNSD, a slijede ga SDA, SBiH, SDP, SDS i drugi. Iako ima najveći broj glasova, SNSD ima manje poslaničkih mandata u ovom parlamentu od SDA i SBiH zbog različite disperzije glasova po entitetima i izbornim jedinicama. Na grafikonu su prikazani glasovi koje su dobile četiri koalicije, uz napomenu da su u ovim koalicijama dominantan broj glasova i poslaničkih mandata dobili HDZBiH, HDZ1990 i HSP.

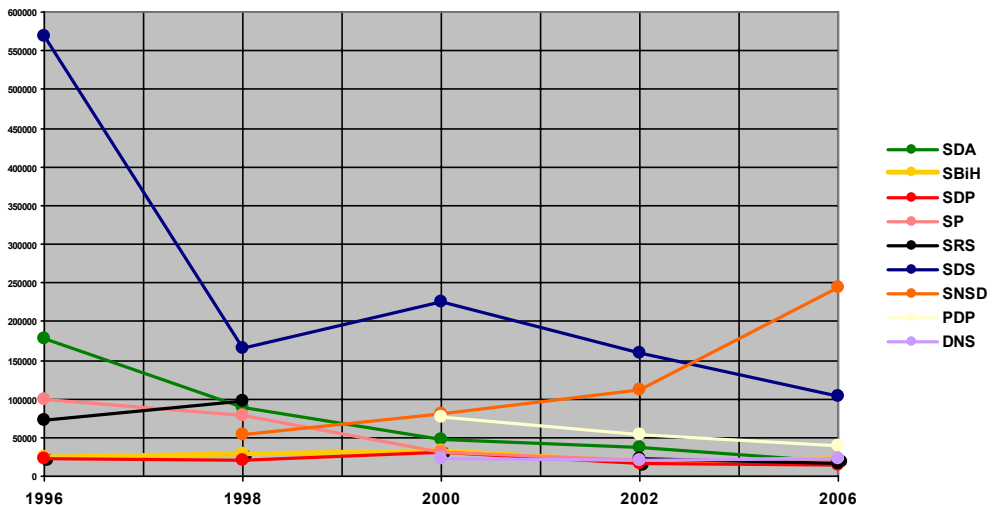
Za ovu analizu zanimljivi su bili i rezultati koje su parlamentarne političke stranke ostvarile na svim poslijeratnim izborima u BiH. Rezultati poslijeratnih parlamentarnih izbora pokazuju trendove koji bi se mogli definisati kao rastući, padajući, oscilirajući i niskog nivoa.

Rezultati poslijeratnih izbora za Parlament BiH pokazuju da je jedino SNSD imao stalno rastući broj osvojenih glasova i da je od političke stranke, koja je imala najmanji broj osvojenih glasova na izborima 1998. i 2000. godine od šest političkih stranaka (SDA, SDS, HDZ, SDP, SBiH i SNSD), postao poslije izbora 2006. godine najjača politička stranka u BiH po ukupnom broju osvojenih glasova. Stalno padajući broj osvojenih glasova na izborima imali su SDA i HDZ (na izborima 2002. godine HDZ je osvojio manje ili izgubio 70% glasova u odnosu na izbore 1996. godine, dok je SDA na izborima 2006. osvojila manje ili izgubila 74% glasova u odnosu na izbore 1996. godine). Oscilirajući i rastući broj osvojenih glasova na izborima imala je SBiH, dok su oscilirajući i padajući broj osvojenih glasova imali SDP i SDS (SDS je imao najveći pad broja osvojenih glasova, jer je na ovim izborima osvojio manje ili izgubio 81% glasova u odnosu na izbore 1996. godine i od drugoplasirane, postao petoplasirana parlamentarna politička stranka u BiH). Ostale političke stranke (DNZ, BSP, PDP, DNS i NSRZB) imale su nizak nivo osvojenih glasova (DNZ i BSP imaju relativno stabilan broj osvojenih glasova na svim izborima, PDP od izbora 2000. godine bilježi značajan pad u broju osvojenih glasova, a DNS i NSRZB su od ovih izbora parlamentarne stranke na državnom nivou) i nalaze se u «opasnoj zoni».

Rezultati poslijeratnih izbora za Parlament Federacije BiH pokazuju iste trendove, kao i rezultati za državni parlament. U Parlamentu FBiH, SDA je bila i ostala najjača politička stranka, HDZ je od druge po jačini postao četvrta, SBiH je učvrstila drugu poziciju i SDP je samo 2000. godine bio vrlo ozbiljan kandidat za najjaču političku stranku u ovom entitetu i BiH. Među manjim parlamentarnim političkim strankama, koje imaju relativno stabilan rezultat na svim poslijeratnim izborima, su DNZ, BPS i BOSS, uz napomenu da je BPS na ovim izborima povećao za više od tri puta broj glasova u odnosu na prethodne izbore. Parlamentarne političke stranke su postale ili ostale SDU, NSRZB i SNSD. Od političkih stranaka sa sjedištem u RS, SP je učestvovala na svim izborima od 1998., SNSD od 2000. i DNS od 2002. godine.

Rezultati poslijeratnih izbora za Narodnu skupštinu RS pokazuju da je SNSD na posljednjim izborima preuzeo od SDS ulogu najjače parlamentarne političke stranke u ovom entitetu. Ostalih sedam političkih stranaka u ovoj skupštini pripadaju grupi malih, koje su nakon većih ili manjih padova zadržale relativno stabilan broj glasova. Najveći pad od manjih političkih stranaka u ovoj skupštini zabilježila je SDA, koja je od prvih do posljednjih poslijeratnih izbora izgubila ili osvojila manje 89% glasova. Političke stranke sa hrvatskim predznakom nisu osvojile ni jedan mandat u Narodnoj skupštini RS.

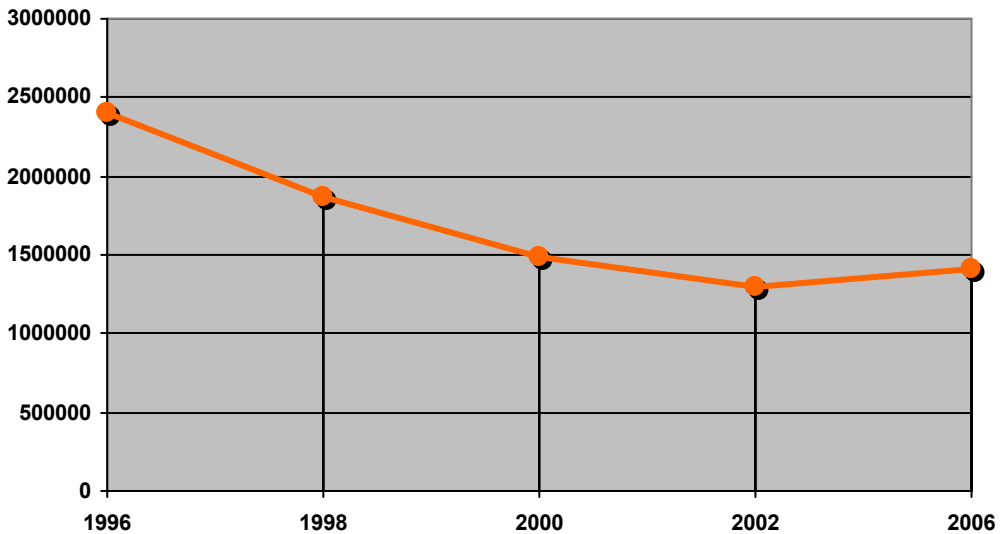
Nakon ovih izbora svoje poslanike u državnom i entitetskim parlamentima u prosjeku ima jedanaest političkih stranaka, što je smanjenje za 31% u odnosu na prethodne izbore (na izborima 2002. godine u državnom i entitetskim parlamentima poslanike je u prosjeku imalo šesnaest političkih stranaka, što je najveći broj parlamentarnih stranaka na poslijeratnim izborima u BiH). Osim započetog trenda smanjenja parlamentarnih političkih stranaka, primjetan je i trend blagog smanjenja političkih stranaka, koalicija i nezavisnih kandidata koji imaju svoje liste za izbor poslanika u državnom i entitetskim parlamentima u odnosu na prethodne izbore (na ovim izborima u prosjeku je bilo 30 lista sa kandidatima za poslanike u državnom i entitetskim parlamentima, a na prethodnim 34).

Rezultati ovih izbora pokazuju da je u državnom i entitetskim parlamentima izabrano oko dvije trećine novih poslanika, a da je jedna trećina poslanika dobila drugi uzastopni mandat. Oko jedna četvrtina poslanika je na ovim izborima obnovila mandat u istom parlamentu, a ostali su prešli iz entitetskih u državni parlament ili obratno. Više od polovine poslanika u državnom parlamentu je obnovilo poslanički mandat iz ovog ili entitetskih parlamenata. Od svih parlamentarnih političkih stranaka, SDP ima najviše poslanika (48%) koji su obnovili mandat u državnom i entitetskim parlamentima, a SNSD u državnom parlamentu ima 86% poslanika iz državnog i entitetskog parlamenta koji su obnovili mandat.

Čini se da rezultati vršenja vlasti i neispunjena predizborna obećanja vladajućih političkih stranaka u prethodnom periodu nisu imali presudan ili dovoljan uticaj na rezultate ovih izbora. Očigledno je da neispunjena predizborna programska obećanja i loši rezultati vlasti nisu imali gotovo nikakvog uticaja na izborne rezultate SBiH, dok se za izborne rezultate ostalih vladajućih političkih stranaka (SDS, SDA, HDZ i PDP) ovo ne može konstatovati. Na ovim izborima nastavljena je praksa «glasanja za svoje» nacionalno podijeljenog biračkog tijela u BiH. Većina Bošnjaka na ovim izborima je glasala za Harisa Silajdžića kao svog nacionalnog političkog lidera, a dobre rezultate SBiH je ostvarila prvenstveno zahvaljujući njegovom stranačkom liderstvu. Kod izbora predstavnika u državnom,

entitetskim i kantonalnim parlamentima najveći dio bošnjačkog biračkog tijela nije imao svog stranačkog favorita i bio je podijeljen između tri političke stranke, a SDA je jedina bila na neki način sankcionisana kao vladajuća politička stranka. Većina Srba na ovim izborima je glasala za Milorada Dodika kao svog nacionalnog političkog lidera, a izuzetno dobre rezultate SNSD i njegovi kandidati su prvenstveno ostvarili zahvaljujući njegovom stranačkom liderstvu i očekivanju ili vjerovanju građana da ova politička stranka može obezbijediti potrebne ili željene promjene u RS i BiH. Na ovim izborima SDS i PDP su bili sankcionisani kao vladajuće političke stranke zbog loših rezultata vršenja vlasti i neispunjenih predizbornih obećanja u proteklom periodu. Može se konstatovati da je podijeljeni HDZ kod hrvatskog biračkog tijela zadržao vodeću poziciju, uz napomenu da je HDZBiH u odnosu na HDZ1990 ostvario nešto bolji izborni rezultat. Za razliku od Bošnjaka i Srba, Hrvati ovaj put nisu uspjeli izabrati svog nacionalnog političkog lidera. Sasvim je sigurno da su dobri ili relativno dobri izborni rezultati vladajućih političkih stranaka ostvareni i zahvaljujući korištenju ili zloupotrebi javnih resursa. SNSD je politički profitirao preuzimanjem vlasti i kontrolom javnih resursa u RS sedam mjeseci prije izbora, dok je SDS imao lošiji izborni rezultat i zbog gubitka kontrole na dijelu javnih resursa.

Izlaznost. Pad izlaznosti na izborima od 1996. godine ukazivao je da građani gube ili imaju sve manje povjerenja u izbore i vlast u BiH. Izlaznost građana na prethodne lokalne izbore u BiH bila je posebno alarmantna, jer je po prvi put izlaznost na izbore pala ispod magične granice od 50%. Kampanju za povećanje izlaznosti na ove izbore vodile su nevladine organizacije, političke stranke i institucije međunarodne zajednice u BiH. Na ove izbore izašlo je 55% registrovanih građana, što pokazuje da je privremeno zaustavljen trend pada izlaznosti građana na izbore u BiH. Ukupan broj izašlih građana na ove izbore veći je za oko 9% u odnosu na broj izašlih na izbore 2002. godine. Na povećanu izlaznost građana na ove izbore uticaj su imali predizborna kampanja, prelazak na pasivnu registraciju birača i aktivnosti nevladinog sektora, uz napomenu da je predizborna kampanja, koju su vodile određene političke stranke sa ciljem dodatne homogenizacije i motivacije nacionalno podijeljenog biračkog tijela u BiH, imala nesumnjivo najveći uticaj na relativno povećanu izlaznost građana na ove izbore. U odnosu na prethodne izbore, značajnije povećanje izlaznosti bilo je kod bošnjačkog (oko 15%) i srpskog biračkog tijela (oko 10%), a nešto manje kod hrvatskog biračkog tijela (oko 5%). Poslije ove relativno dobre izlaznosti na izbore, sasvim je moguće da dođe do pada izlaznosti na narednim izborima, zbog mogućeg razočarenja birača, koji su povjerovali u obećanja političkih stranaka, koja realno neće moći biti ispunjena.

Kriva na grafikonu pokazuje pad izlaznosti na izborima od 1996. do 2002. godine (u ovom periodu ukupan broj izašlih na izbore u BiH smanjen je za više od milion birača, što u odnosu na sadašnji broj registrovanih iznosi oko 36%) i relativno uravnotežen nivo izlaznosti na izborima od 2000. do 2006. godine. Visoku izlaznost na prvim izborima poslije rata (oko 85%) treba uzeti kao atipičnu, zbog najmanje tri razloga: prvi, zbog interesa većine građana da izlaskom na izbore daju podršku miru i uspostavljanju demokratskih institucija, drugi, zbog manipulacije tri nacionalne stranke, kojom su obezbijedile verifikaciju svoje gubitničke politike kao pobjedničke i treći, zbog nedostatka ozbiljne kontrole i vjerovatne manipulacije brojem izašlih. Problem izlaznosti na izbore u BiH treba dovesti u vezu i sa izbornom ponudom, u kojoj većina građana ne prepoznaje ili ne pronalazi one koji su spremni i sposobni da zastupaju njihov većinski ili opšti interes u institucijama vlasti.

Izborna apstinencija je problem koji postoji u većini zemalja parlamentarne demokratije. Iako je došlo do povećanja izlaznosti na ovogodišnjim izborima u BiH, ona je još uvijek manja od izlaznosti na poslednjim parlamentarnim izborima u Srbiji i Hrvatskoj (oko 60%).

Regularnost. Ove izbore obilježio je nešto veći broj prigovora, utvrđenih nepravilnosti, neuobičajenih ponašanja i sumnji u postojanje izbornog inženjeringa. Sve ovo nije moglo dovesti u pitanje regularnost izbora, ali je ostavilo utisak da je bilo propusta i nepravilnosti koji su mogli uticati na izbor jednog umjesto drugog kandidata ili izborni rezultat koji je odlučivao o izboru jednog više ili manje poslanika sa određene liste u državni, entitetski ili kantonalni parlament.

Za praćenje ovih izbora bili su akreditovani OSCE i 29 nevladinih organizacija iz BiH sa 4.136 posmatrača, kao i političke stranke sa oko 30.000 posmatrača. Opšta je ocjena da BiH ima dobar pravni okvir i kapacitet za samostalno sprovođenje izbora, uz primjedbu da još postoje ustavna ograničenja za kandidature po osnovu etničke pripadnosti, koja su u neskladu sa evropskim konvencijama o ljudskim pravima. Na sam dan izbora uočeni su određeni propusti ili nepravilnosti, kao što su nedovoljna obučanost biračkih odbora, vraćanje birača zbog toga što nisu upisani u birački spisak, neupoređivanje potpisa birača sa potpisom na ličnoj karti, pokušaji neovlaštenog uticaja na birače prilikom glasanja, pokušaji usmjeravanja ili ometanja prebrojavanja glasova, propusti kod utvrđivanja rezultata na biračkom mjestu i nedovoljna informisanost birača za popunu glasačkih listića. Prigovori predstavnika političkih stranaka uglavnom su se odnosili na izbor članova biračkih odbora i određene nepravilnosti ili propuste prilikom glasanja, prebrojavanja glasova i utvrđivanja rezultata izbora. Većina prigovora predstavnika političkih stranaka je podnesena lokalnim izbornim komisijama i o njima ne postoje zbirni podaci na nivou BiH.

Ozbiljniji prigovori su upućeni ili bi se mogli uputiti na postupak utvrđivanja ispravnosti glasačkih listića i brojanja glasova, utvrđivanja rezultata, razmatranja prigovora i objavljivanja konačnih rezultata izbora. Centralna izborna komisija je objavila, drugi dan poslije izbora, privremene rezultate i najavila za 12. oktobar 2006. godine objavljivanje konačnih nepotvrđenih rezultata izbora. Kašnjenje i produžavanje nekoliko rokova za objavljivanje konačnih rezultata izbora, izazvala je reakcije i sumnje predstavnika značajnijih političkih stranaka, koji su ovakvo ponašanje Centralne izborne komisije okvalifikovali kao neodgovornost, nesposobnost, konfuznost, netransparentnost i izborni inženjering. Konačni rezultati izbora objavljeni su 18. oktobra 2006. godine, nakon čega je upućeno 67 zahtjeva za ponovno brojanje glasova. Centralna izborna komisija je utvrdila da većina ovih zahtjeva nije osnovana, a u četiri slučaja je izvršeno ponovno brojanje glasova, koje je uticalo na manje promjene izbornih rezultata. Apelacionom odlukom Suda BiH upućeno je 28 žalbi na odluke Centralne izborne komisije po osnovu odbijanja zahtjeva za ponovno brojanje glasova i po osnovu objavljivanja rezultata izbora, koje nisu uticale na promjenu utvrđenih rezultata izbora. Centralna izborna komisija je, tri dana prije isteka zakonskog roka, potvrdila konačne rezultate izbora, te najavila provođenje interne istrage i utvrđivanje odgovornosti zbog propusta i nepravilnosti u sprovođenju izbora. Na ovaj način Centralna izborna komisija je priznala i dio svoje odgovornosti, koja objektivno postoji i koja bi trebala biti istražena od organa nadležnog za nadzor rada i imenovanje članova ove komisije.

Ove izbore obilježile su, po prvi put, međusobne optužbe kandidata na izborima iz iste političke stranke ili izborne liste za nepravilnosti koje su uticale na njihov izbor ili neizbor za poslanika u parlamentu. Ove optužbe, osim bespoštedne borbe za dobro plaćene poslaničke funkcije i privilegije, ukazuju i na prisutne nepravilnosti u izbornom procesu, koje uglavnom nisu registrovane i sankcionisane od nadležnih organa.

Problem nevažećih glasačkih listića na ovim izborima zaslužuje posebnu pažnju i komentar. Na ovim izborima u BiH je bilo 6,7% nevažećih glasačkih listića (u FBiH 6,9%, a u RS 5,3%), što je za 26 % više u odnosu na izbore 2002. godine. Za poređenje, broj nevažećih glasačkih listića na poslednjim parlamentarnim izborima u Hrvatskoj bio je 2,3%, a u Srbiji 1,6%. Izuzetno visok broj nevažećih listića na ovim izborima u BiH zaslužuje ozbiljnu analizu, koja bi trebalo da utvrdi da li se radi o komplikovanosti, nepismenosti, neobučenosti, slobodnom izboru ili zloupotrebama?

Prema izvještaju Centralne izborne komisije BiH, ukupni troškovi predizborne kampanje koje su prijavile političke stranke i drugi subjekti iznosili su 7.960.000 KM. Ukupno dozvoljeni troškovi predizborne kampanje za ove izbore iznosili su 56.600.000 KM, što znači da su prijavljeni troškovi iznosili samo 14% od dozvoljenih. Prema izvještajima troškovi predizborne kampanje po političkim strankama su iznosili: SDA 1.130.000 KM, NSRZB 1.100.000 KM, SBiH 1.040.000 KM, SDP 766.597 KM, SDS 742.893 KM, SNSD 588.893, PDP 483.622 KM, HDZBiH 460.709 KM, DNS 155.493 KM, HDZ1990 100.296 KM i svi ostali 1.391.592 KM. Iako nije bilo nepristrasnog i ozbiljnog monitoringa finansiranja i troškova predizborne kampanje, može se sa velikom sigurnošću pretpostaviti da su stvarni troškovi ove predizborne kampanje bili nekoliko puta veći od prijavljenih. Monitoring finansiranja predizborne kampanje na lokalnim izborima u Srbiji 2004. godine pokazao je da su stvarni troškovi predizborne kampanje bili veći za više od tri puta u odnosu na zakonom dozvoljene. Posebno zabrinjava što Centralna izborna komisija BiH i drugi nadležni organi najvjerovatnije neće sprovesti ozbiljne istrage u vezi sumnji u postojanje nezakonitosti u finansiranju ove predizborne kampanje.

III Postizborni proces

Stranački pregovori. Odmah nakon objavljivanja preliminarnih rezultata izbora značajnije političke stranke su započele aktivnosti na dogovaranju skupštinskih većina i izvršne vlasti. Drugi dan poslije izbora lider SNSD je izjavio da političke stranke, koje su podržale aprilske ustavne promjene, imaju skupštinsku većinu, što je moglo upućivati da će na ovoj osnovi

relativno brzo biti formirane skupštinske većine i izvršna vlast u BiH. Da dogovorene ustavne promjene ne moraju biti jedini osnov za formiranje skupštinskih većina i izvršne vlasti, potvrdila je odluka rukovodstva SDA od 10. oktobra 2006. godine da se započnu pregovori sa SBiH o formiranju koalicije.

Najjasnija situacija je bila u RS u pogledu skupštinske većine i izvršne vlasti: SNSD je imao 50% mandata u Narodnoj skupštini RS i kapacitet da brzo formira skupštinsku većinu i Vladu RS. Vrlo brzo SNSD je dogovorio očekivanu i prirodnu koaliciju sa DNS i SP. U Parlamentu Federacije BiH većina se ne može napraviti bez SDA ili SBiH, a odluka o pregovorima sa SBiH o koaliciji izazvala je ili produbila, od prije izbora postojeći raskol u SDA. U Parlamentu BiH stabilna većina se ne može napraviti bez SNSD, koji svoje učešće u vlasti na nivou BiH uslovljava usvajanjem dogovorenih ustavnih promjena i mjestom predsjedavajućeg Savjeta ministara. Sredinom oktobra iz SNSD poručuju da zbog programskih razlika neće praviti koalicije na nivou BiH, a 23. oktobra 2006. godine dogovaraju koaliciju sa HDZBiH na državnom nivou. Lideri SNSD i SBiH imaju prvi zvanični susret 14. novembra 2006. godine, a dva dana nakon toga predstavnici ove dvije političke stranke postižu saglasnost o partnerskom odnosu u vlasti na nivou BiH. U nekim kantonima SDA i SDP dogovaraju skupštinsku većinu i izvršnu vlast. Ovi izbori će pokazati da su u BiH mogući ranije nemogući politički savezi između političkih stranaka u formiranju vlasti.

Obilježavanje jedanaeste godišnjice dejtonskog mirovnog sporazuma iskorišteno je za međustranačke razgovore o konstituisanju vlasti na nivou BiH i Federacije BiH, koji su završeni bez konačnog dogovora. Konačnog dogovora između predstavnika najznačajnijih političkih stranaka nije bilo ni preposlednjeg dana u novembru, kada se u Banjaluci razgovoralo o formiranju vlasti na nivou BiH i političkoj deblokadi procesa reforme policije. Očekivalo se da će možda dogovor o formiranju vlasti u BiH biti postignut u Briselu 05. i 06. decembra 2006. godine, kada je održan sastanak direktora Upravnog odbora Savjeta za provođenje mira, na kojem je bila prisutna većina lidera parlamentarnih političkih stranaka u BiH. Na ovom sastanku izostao je očekivani razgovor ili međunarodni pritisak, osim apela liderima parlamentarnih političkih stranaka da što brže završe konstitisanje vlasti u BiH. U početku je postojala saglasnost da je osnovni problem konstituisanja vlasti u BiH da li će u parlamentarnoj većini i izvršnoj vlasti u BiH i Federaciji BiH učestvovati jedan ili oba HDZ? Vrlo brzo HDZBiH izlazi u javnost sa tezom da je osnovni problem za konstitisanje vlasti u BiH odnos između SDA i SBiH. Sredinom decembra predstavnici SNSD, SDS i PDP iznose u javnost zanimljivu tezu da krizu konstituisanja vlasti namjerno izazivaju SDA i SBiH u namjeri da izazovu odluku o ostanku institucije visokog predstavnika

u BiH sa intervencionističkim ovlaštenjima. Dilema o tome da li su političke stranke sposobne same riješiti ovaj i druge koncepcijske probleme u konstituisanju vlasti ili će im zatrebati pritisak međunarodne zajednice, vrlo brzo je nestala. U Doboju je 21. decembra 2006. godine, u organizaciji američkog ambasadora u BiH, održan sastanak lidera SDA, SDP i SNSD na kome se razgovaralo o mogućnosti konstituisanja vlasti i programskom konceptu moguće parlamentarne većine, koja je podrazumjevala i usvajanje ranije dogovorenih ustavnih promjena. U rezidenciji američkog ambasadora u BiH održan je 26. decembra 2006. godine sastanak između lidera SDA i SBiH, nakon čega su ove dvije političke stranke potpisale sporazum o koaliciji. Sledećeg dana američki ambasador je održao sastanak sa predstavnicima dva HDZ i NSRZB. Na sastanku u Predsjedništvu BiH 03. januara 2007. godine sedam političkih stranaka (SDA, SBiH, SNSD, HDZBiH, HDZ1990, PDP i NSRZB) postiglo je dogovor o formiranju vlasti na nivou BiH, koji podrazumjeva usaglašene programske ciljeve, prijedlog predsjedavajućeg i nacionalnu strukturu Savjeta ministara, prijedlog rukovodstva i dogovor o nastavku konstitutivne sjednice Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

Lideri SDA, SBiH i HDZBiH su 13. januara 2007. godine u Sarajevu dogovorili nacionalnu podjelu vlasti u Federaciji BiH. U Sarajevu je 24. januara 2007. godine održan sastanak predstavnika SDA, SBiH i SNSD, na kojem se razgovaralo o mogućnosti učešća SNSD u parlamentarnoj većini i izvršnoj vlasti u Federaciji BiH. Nije bilo dogovora o konstituisanju vlasti u Federaciji BiH ni poslije sastanka lidera SDA, SBiH, HDZBiH i HDZ1990 u Sarajevu 30. januara 2007. godine, a kao jedino sporno pitanje ističe se izbor bošnjačkih predstavnika u Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH. Lideri SDA, SBiH, HDZBiH i HDZ1990 su u Mostaru 01. februara 2007. godine održali još jedan sastanak na kome je ostvaren određen napredak, a konačan dogovor o konstituisanju vlasti u Federaciji BiH najavljen je za četiri dana. Konačnog dogovora o konstituisanju vlasti u Federaciji BiH nije bilo ni na sastanku lidera SDA, SBiH, HDZBiH i HDZ1990, koji je održan 05. februara 2007. godine u Sarajevu, jer se na dnevnom redu iznenada pojavilo pitanje konstituisanja vlasti u dva kantona, oko čega nije bilo saglasnosti. Nakon ovoga gotovo da nije bilo sastanaka predstavnika političkih stranaka koji su dobili značajniji javni publicitet, a u prvoj polovini marta 2007. godine političke stranke iz parlamentarne većine su objavile imena kandidata za ministre u novoj vladi Federacije BiH.

Konstituisanje vlasti. Predsjedništvo BiH konstituisano je 06. novembra 2006. godine ili devet dana poslije potvrđivanja konačnih rezultata izbora u BiH. Tri dana kasnije konstituisana je Narodna skupština RS, a istog dana dužnost su preuzeli novoizabrani predsjednik i potpredsjednici RS. Konstituisanje predstavničkih domova parlamenata BiH i Federacije BiH, na

sjednicama održanim 20. i 21. novembra 2006. godine, samo je započeto, a nastavak ovih sjednica je uslovljen dogovorom o parlamentarnim većinama i izvršnoj vlasti. Posljednjeg dana u novembru izabrana je nova ili stara vlada RS, a 04. decembra 2006. godine je konstituisan Dom naroda u Narodnoj skupštini RS. Tako je u ovom entitetu očekivano brzo i bez problema završeno postizborno konstituisanje vlasti u 64. danu od održanih izbora. U novu vladu RS izabrani su, osim ministara SNSD, i ministri iz DNS, SP, PDP i SDA. Kod izbora nove vlade RS bilo je vidljivo da je SNSD obezbijedio komotnu skupštinsku većinu i podršku. Učešće PDP u novoj vladi RS moglo bi da kompromituje aktuelnu vladajuću političku strukturu, zbog odgovornosti za stanje u prethodnom periodu, kada je ova politička stranka bila bitan dio vladajuće političke strukture u RS i BiH, a učešće SDA i SBiH je najvjerovatnije dio šire pogodbe o formiranju vlasti u entitetima i BiH.

Predsjedništvo BiH je 04. januara 2007. godine imenovalo kandidata SNSD za mandatara u Savjetu ministara BiH. Izborom rukovodstva završeno je konstituisanje Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH na sjednici koja je održana 11. januara 2007. godine. Istog dana Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH je potvrdio odluku o imenovanju predsjedavajućeg Savjeta ministara, tako da su stvorene mogućnosti za nastavak procesa konstituisanja ovog organa vlasti. Ponovni neuspjeli pokušaj konstituisanja Doma naroda Parlamenta Federacije BiH, na sjednici koja je održana 25. januara 2007. godine, pokazuje da još postoje ozbiljni problemi da se konstituiše ili razlozi da se ne konstituiše vlast u ovom entitetu. Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH potvrdio je imenovanje nekompletnog Savjeta ministara BiH na sjednici održanoj 09. februara 2007. godine, pa se može konstatovati da je ovaj organ konstituisan u 131. danu nakon održanih izbora. Konstituisanje Doma naroda Parlamenta Federacije BiH završeno je 14. februara 2006. godine. Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH konstituisan je 21. februara 2007. godine, uz napomenu da ni na ovoj sjednici nije izabran predstavnik srpskog naroda u rukovodstvo ovog doma. Sledećeg dana Dom naroda Parlamenta Federacije BiH potvrdio je izbor predsjednika i potpredsjednika Federacije BiH.

Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine konstitusan je 14. marta 2007. godine, čime je u 164. danu od održanih izbora završen proces konstituisanja vlasti na nivou BiH. Imenovanje Vlade Federacije BiH potvrđeno je 22. marta 2007. godine, čime je u 172. danu od održanih izbora završen proces konstituisanja vlasti na nivou Federacije BiH. OHR je sledeći dan osporio odluku o potvrđivanju imenovanja federalne vlade zbog nepodobnosti jednog ministra, tako da će novoimenovana vlada ovog entiteta, do zamjene spornog ministra i ponovnog potvrđivanja imenovanja, biti nekoliko dana na čekanju ili bez ovlaštenja.

Proces stranačkih pregovora (plava polja) i konstitisanja entitetskih i državnih organa vlasti (siva polja), nakon održanih i potvrđenih konačnih rezultata izbora (zeleno polje), moguće je grafički prikazati na sledeći način.

Oktoibar 2006.

Opšti izbori	2	3	4	5	6	7	8	9	SDA SBiH	11
12	13	14	15	16	17	Konačni rezultati izbora	19	20	21	22
SNSD HDZBiH	24	25	26	Potvrđeni konačni rezultati	28	29	30	31		

Novembar 2006.

1	2	3	4	5	PBiH	7	8	NSRS PiPPRS	10	11
12	13	SNSD SBiH	15	16	17	18	19	20	Svi	22
23	24	25	26	27	28	Svi	Vlada RS			

Decembar 2006.

1	2	3	Dom naroda RSBiH	Svi	Svi	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	SDA SDP SNSD	22
23	24	25	SDA SBiH	HDZBiH HDZ 1990 NSRZB	28	29	30	31		

Januar 2007.

1	2	Svi	4	5	6	7	8	9	10	PDPSBiH
12	SDA SBiH HDZBiH	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	SDA SBiH SNSD	25	26	27	28	29	SDA SBiH HDZBiH HDZ1990	31		

Februar 2007.

SDA, SBiH HDZBiH HDZ1990	2	3	4	SDA, SBiH HDZBiH HDZ1990	6	7	8	Savjet ministara BiH	10	11
12	13	Dom naroda PFBiH	15	16	17	18	19	20	PD PFIH	PiPFBiH
23	24	25	26	27	28					

Mart 2007.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	Dom naroda PSBiH	15	16	17	18	19	20	21	Vlada PBiH
23	24	25	26	27	28	29	30	31		

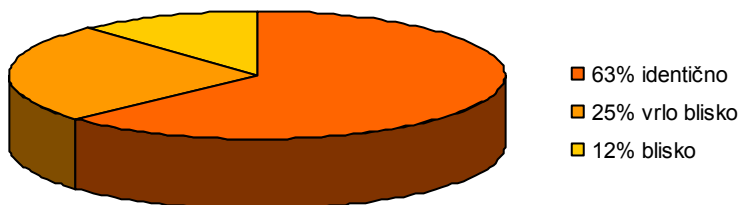
Ovi izbori su pokazali da se proces postizbornog konstitisanja vlasti u BiH odvijao nedopustivo sporo, jer je za završetak ovog procesa bilo potrebno gotovo pola godine od dana održanih izbora. Proces konstituisanja vlasti

poslije prethodnih izbora u BiH bio je vremenski kraći, tako da je Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH konstitusan u šezdesetpetom danu, a Savjet ministara BiH u stotom danu od dana održavanja opštih izbora u BiH 2002. godine. Objektivne okolnosti, kao što su izborni rezultati, nacionalno, entitetski i programski podijeljene političke strukture, način popune domova naroda i slično, zahtijevaju nešto duže vrijeme od uobičajenog za završetak konstituisanja vlasti, ali je isto tako sigurno da su zbog neodgovornosti političkih struktura prijedene objektivne vremenske granice za završetak konstituisanja vlasti u BiH. Iskustva drugih zemalja pokazuju da se ovakva vrsta političke neodgovornosti eliminiše ili umanjuje ustavnim ili zakonskim odredbama koje precizno utvrđuju rokove za konstituisanje vlasti i obavezu održavanja novih izbora, ukoliko vlast ne bude konstituisana u propisanom roku.

Programska obećanja. U ovoj analizi identifikovana su predizborna programska obećanja političkih stranaka koje su formirale skupštinsku većinu i izvršnu vlast na entitetskom i državnom nivou.

U RS skupštinsku većinu i izvršnu vlast formirali su SNSD, DNS, SP, PDP, SDA i SBiH, sa dominantnom pozicijom SNSD. SNSD i političke stranke koje ga podržavaju iz RS obećali su u oblasti javnih funkcija promjene Ustava RS, podršku ili saglasnost za već ranije dogovorene promjene Ustava BiH, reformu i očuvanje entitetske policije, međunarodnu promociju i afirmaciju RS, reformu javne administracije, demilitarizaciju, uspješnu borbu protiv kriminala i korupcije, ispitivanje porijekla imovine, uvođenje diferencirane stope PDV, smanjenje budžetske potrošnje, smanjenje poreza na profit i dohodak, dugoročne kriterije za raspodjelu budžetskih sredstava sa zajedničkog računa i popis stanovništva. U ekonomskom sektoru obećani su rast bruto društvenog proizvoda za najmanje 5% godišnje, nove investicije, ukidanje oko 40% propisa koji su smetnja za brzu registraciju firmi, formiranje investicionorazvojne banke, pokretanje velikih privrednih sistema, javni radovi, završetak procesa privatizacije, privatizacija telekoma i naftne industrije, zadržavanje većinskog državnog kapitala u elektroprivredi, šumama i vodoprivredi, povećanje proizvodnje i izvoza u poljoprivredi, podsticaji i subvencije iz budžeta za poljoprivredu u visini 6% godišnje, zaštita domaće poljoprivredne proizvodnje, vraćanje oduzetog zemljišta, programi razvoja sela, izgradnja autoputeva, revitalizacija magistralnih puteva, obnova i modernizacija željeznica, podsticaji za razvoj riječnog saobraćaja, obnova banjalučkog aerodroma, uspostavljanje međunarodnog avionskog saobraćaja i podsticanje stambene izgradnje. U socijalnom sektoru obećani su smanjenje nezaposlenosti, smanjenje siromaštva, reforma penzionog sistema, usklađivanje penzija sa rastom inflacije i životnih troškova, obuhvat svih građana osnovnim paketom zdravstvene zaštite, realizacija programa

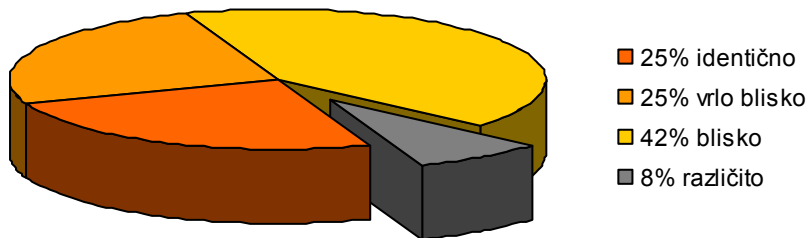
preventivnog zdravstva, rekonstrukcija i opremanje zdravstvenih ustanova, reforma univerziteta, obnova infrastrukture u obrazovanju, besplatni udžbenici za osnovne škole i veća sredstva za stipendiranje učenika i studenata. Analizirana je programska bliskost političkih stranaka koje su u RS poslije ovih izbora formirale skupštinsku većinu i izvršnu vlast.

Rezultati analize izbornih programa SNSD, DNS, SP i PDP pokazuju da je, od ukupno 127 programskih obećanja, 63% identično, 25% vrlo blisko i 12% blisko. Na osnovu ovih podataka može se konstatovati da je skupštinska većina i izvršna vlast u RS programski homogena, što znači da između SNSD, DNS, SP i PDP postoji visok stepen podudarnosti u predizbornim programskim obećanjima i da je isključena mogućnost postizborne nestabilnosti vlasti zbog programskih razlika. Ukoliko bi bila ispunjena predizborna programska obećanja vladajuće ili vladajućih političkih stranaka, RS bi mogla u naredne četiri godine stvarno postati «bolji dio BiH». Za četiri godine RS bi imala promijenjen ustav, reformisanu policiju, efikasniju, profesionalniju i jeftiniju javnu administraciju, značajno smanjen nivo kriminala i korupcije, bruto društveni proizvod po stanovniku oko 3.000 USD, potpuno završenu privatizaciju, razvijenu poljoprivredu, moderne autoputeve, obnovljenu željeznicu, redovni međunarodni avionski saobraćaj, smanjenu nezaposlenost i siromaštvo, reformisan penzioni sistem i veće penzije, osnovnu zdravstvenu zaštitu za sve građane i reformisano visoko obrazovanje.

U Federaciji BiH parlamentarnu većinu i izvršnu vlast formirale su SDA, SBiH, HDZBiH, HDZ1990 i SNSD. U oblasti javnih funkcija vladajuće političke stranke iz Federacije BiH obećale su ustavne promjene, reformu javne administracije, radiotelevizijski kanal na hrvatskom jeziku, sređivanje stanja u oblasti zemljišnih knjiga i katastra, smanjenje kriminala i korupcije, smanjenje javne potrošnje, ograničene administrativne rashode, smanjenje poreza i doprinosa na plate, osiguranje razvojne komponente budžeta, veća budžetska sredstva za obrazovanje i nauku i evropske ekološke standarde. U ekonomskom sektoru vladajuće političke stranke obećale su ekonomski rast i razvoj, nove investicije, ravnomjerniji regionalni razvoj, definisanje strategije raspolaganja javnim dobrima i prirodnim resursima, pojednostavljenje procedura za registraciju, transformaciju federalne investicijske u razvojnu banku, korištenje predpristupnih fondova EU za ruralni razvoj, okončanje procesa privatizacije, privatizaciju

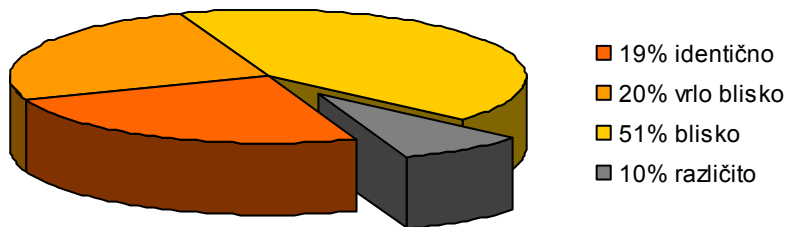
telekoma, privatizaciju elektroprivrede sa zadržavanjem kontrolnog dijela državnog kapitala, reviziju sumnjive privatizacije, obnovu i razvoj industrijske proizvodnje, donošenje strategije odobravanja koncesija i podsticaja u oblasti energetike, izgradnju novih energetskih kapaciteta, restrukturiranje energetskog sektora, otvaranje industrijskih i slobodnih zona, razvoj poljoprivrede, izgradnju autoputeva i putne infrastrukture, modernizaciju željeznica, izgradnju regionalnih aerodroma i razvoj turizma. U socijalnom sektoru vladajuće političke stranke obećale su povećanje zaposlenosti, jačanje socijalne politike, ujednačavanje prava po osnovu socijalne zaštite, povećanje penzija, obuhvat svih građana penzijskim osiguranjem, reformu zdravstva, utvrđivanje osnovnog paketa zdravstvene zaštite, dostupnost primarne zdravstvene zaštite svim građanima, racionalizaciju zdravstvenih ustanova, povećanje plata u zdravstvu, reformu obrazovanja, administrativno objedinjavanje nacionalno podijeljenih škola, nacionalni sistem obrazovanja, uvođenje u osnovne škole vjeronauke kao obaveznog predmeta, formiranje fondacije za finansiranje naučnoistraživačkog rada, razvoj sporta i potpun završetak procesa povratka. Analizirana je programska bliskost političkih stranaka koje su u Federaciji BiH poslije ovih izbora formirale parlamentarnu većinu i izvršnu vlast.

Rezultati analize izbornih programa SDA, SBiH, HDZBiH i HDZ1990 pokazuju da je, od ukupno 236 programskih obećanja, 25% identično, 25% vrlo blisko, 42% blisko i 8% različito ili suprotno. Na osnovu ovih podataka može se konstatovati da je parlamentarna većina i izvršna vlast programski heterogena, što znači da jedinstvo ili zajedništvo u vršenju vlasti može biti narušeno ili ugroženo zbog postojanja razlika u manjem dijelu predizbornih programskih obećanja. Razlike ili suprotnosti u predizbornim programskim obećanjima ovih političkih stranaka identifikovane su u oblasti ustavnog uređenja, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, javnom informisanju, kulturi i određenim privrednim djelatnostima u kojima se nastoji definisati državni interes. Ukoliko bi bila ispunjena predizborna programska obećanja vladajućih političkih stranaka, Federacija BiH bi ostvarila napredak u mnogim oblastima. Za četiri godine Federacija BiH bi imala promijenjen ustav, reformisanu policiju, efikasniju, profesionalniju i jeftiniju javnu administraciju, značajno smanjen nivo kriminala i korupcije, manje poreze i doprinose na plate, bruto društveni proizvod po stanovniku preko 3.000

USD, smanjenje regionalnih razlika u nivou razvijenosti, potpuno završenu privatizaciju, nove industrijske i slobodne zone, razvijenu poljoprivredu, nove autoputeve, obnovljenu saobraćajnu infrastrukturu, smanjenu nezaposlenost i siromaštvo, reformisan penzioni sistem i veće penzije, osnovnu zdravstvenu zaštitu za sve građane i reformisano visoko obrazovanje.

Na nivou BiH parlamentarnu većinu i izvršnu vlast formirali su SDA, SBiH, SNSD, HDZBiH, HDZ1990, PDP i NSRZB. Vladajuće političke stranke u oblasti javnih funkcija obećale su donošenje novog ustava ili ustavne promjene, preuređenje BiH, usvajanje zakona o državnim praznicima, specijalni status za Srebrenicu i Žepu, Sarajevo distrikt, reformu javne administracije, formiranje državnog ministarstva za dijasporu, državni sporazum sa vjerskim zajednicama, vraćanje oduzete imovine, pripremanje BiH za članstvo u EU, punopravno članstvo u NATO, saradnju i rješavanje otvorenih pitanja sa susjednim zemljama, poboljšanje ekonomske saradnje sa islamskim zemljama, reformu policije, borbu protiv kriminala, smanjenje javne potrošnje, dugoročne kriterije za raspodjelu sredstava sa zajedničkog računa, uvođenje nulte stope PDV, pravično rješenje stare devizne štednje, državnu kontrolu bankarskog poslovanja, jedinstvenu politiku doprinosa socijalnog osiguranja i donošenje državnog zakona o ekologiji. U ekonomskom sektoru vladajuće političke stranke su obećale ekonomski rast i razvoj, uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora, makroekonomsku stabilnost, smanjenje spoljnotrgovinskog deficita, poreske i carinske olakšice na uvoz opreme za proizvodnju, zaštitu državnog interesa u energetskom sektoru i uključivanje BiH u regionalnu i evropsku mrežu transporta i prometa električne energije. U socijalnom sektoru vladajuće političke stranke su obećale rast zapošljavanja, ujednačavanje socijalnih prava u BiH, reformu i uspostavu državnog penzionog sistema, državno ministarstvo i fond osiguranja u oblasti zdravstva, državni zakon o visokom obrazovanju i nauci, implementaciju Bolonjske deklaracije, jedinstveno osnovno obrazovanje u BiH, državnu strategiju naučnog i tehnološkog razvoja, državnu strategiju kulturne politike, državni zakon o sportu, vrhunski sport kao državnu obavezu i potpun završetak procesa povratka. Analizirana je programska bliskost političkih stranaka koje su na nivou BiH poslije ovih izbora formirale parlamentarnu većinu i izvršnu vlast.

Rezultati analize izbornih programa SDA, SBiH, SNSD, HDZBiH, HDZ1990, PDP i NSRZB pokazuju da je, od ukupno 378 programskih obećanja, 19% identično, 20% vrlo blisko, 51% blisko i 10% različito ili suprotno. Na osnovu ovih podataka može se konstatovati da je parlamentarna većina i izvršna vlast na nivou BiH prilično programski heterogena, što znači da jedinstvo ili zajedništvo u vršenju vlasti vrlo lako može biti narušeno ili ugroženo zbog postojanja razlika u dijelu predizbornih programskih obećanja. Razlike ili suprotnosti u predizbornim programskim obećanjima ovih političkih stranaka identifikovane su u oblasti ustavnog uređenja, spoljnoj politici, odbrani, bezbjednosti, javnim finansijama, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, javnom informisanju, kulturi i određenim privrednim djelatnostima u kojima se nastoji definisati državni interes. Najozbiljnije razlike u predizbornim programskim obećanjima postoje u oblasti ustavnog uređenja i reforme policije. Jedino bi kompromis, spremnost pojedinih političkih stranaka da odustanu od određenih predizbornih programskih obećanja ili odlaganje rješavanja problema kod kojih postoje programske razlike obezbjedili stabilno funkcionisanje vlasti na nivou BiH. Ukoliko bi bio ispunjen veći dio predizbornih programskih obećanja vladajućih političkih stranaka, BiH bi ostvarila značajan napredak u mnogim oblastima. Za četiri godine BiH bi imala promijenjen ustav, nove državne praznike koji se obilježavaju u oba entiteta, status kandidata za prijem u EU, članstvo u NATO, reformisanu policiju i javnu administraciju, efikasnije pravosuđe, značajno smanjen nivo kriminala i korupcije, nultu stopu PDV, usaglašene kriterije za raspodjelu zajedničkih budžetskih prihoda, pravično riješeno pitanje stare devizne štednje, vraćenu oduzetu imovinu, bruto društveni proizvod po stanovniku veći od 3.000 USD, potpuno završenu privatizaciju, jedinstven ekonomski prostor, nove investicije, razvijenu poljoprivredu, stotine kilometara novih autoputeva, obnovljenu saobraćajnu infrastrukturu, smanjenu nezaposlenost i siromaštvo, reformisan penzioni sistem i veće penzije, osnovnu zdravstvenu zaštitu za sve građane, reformisano visoko obrazovanje i završen proces povratka stanovništva.

Preporuke

Analiza ovih izbora pokazuje da postoje određeni problemi čije bi eliminisanje ili značajnije umanjene doprinijelo većoj demokratičnosti izbora i procesa vršenja vlasti u narednom periodu. Među uočenim problemima, koji zahtijevaju posebno angažovanje nadležnih institucija, nevladinog sektora i informativnih medija, ističu se:

- ⇒ potreba boljeg programskog legitimisanja političkih stranaka na izborima, kako bi se umanjila razlika između programskih ciljeva i većinskog interesa građana,
- ⇒ potreba boljeg monitoringa vlasti, koji bi podrazumjevio kontinuirano i nepristrasno praćenje rada organa vlasti i obavještanje javnosti o rezultatima rada i ispunjavanju obećanog i očekivanog od vladajuće političke strukture,
- ⇒ potreba boljeg monitoringa izbornog procesa, koji bi posebno podrazumjevio nepristrasno praćenje izbora, izvještavanja medija i sprečavanje zloupotrebe javnih resursa u predizbornoj kampanji od strane vladajućih političkih stranaka,
- ⇒ potreba preciznijeg ustavnog ili zakonskog regulisanja obaveznih rokova za konstituisanje vlasti, jačanja kapaciteta i odgovornosti organa za sprovođenje izbora, pojednostavljenja ili boljeg educiranja građana za glasanje i otklanjanje uzroka nedopustivo velikog broja nevažećih glasačkih listića na izborima,
- ⇒ potreba bržeg suočavanja ili oslobađanja od dijela ratnog nasleđa sa kojim se politički manipuliše u vrijeme izbora,
- ⇒ potreba bržeg rješavanja ili izbjegavanja da budu rješavani u izornoj godini pitanja ustavnih promjena, reforme policije i sličnih pitanja koja izazivaju nacionalne podjele,
- ⇒ potreba uključivanja nevladinog sektora u oblastima u kojima postoje realne političke podjele po nacionalnoj osnovi u BiH, kako bi se razvijali kapaciteti tolerancije, demokratskog kompromisa i pronalaženja najboljih rješenja,
- ⇒ potreba jačanja odgovorne političke strukture i vlasti kako bi se obezbijedilo ispunjavanje datih obećanja, rješavanje najvažnijih problema za građane i započinjanje dugotrajnog procesa vraćanja povjerenja građana BiH u vlast i izbore.

Korištene skraćenice: BiH (Bosna i Hercegovina), FBiH (Federacija Bosna i Hercegovina), RS (Republika Srpska), PBiH (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine), PSBiH (Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine), PDPSBiH (Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH), PFBiH (Parlament Federacije Bosne i Hercegovine), NSRS (Narodna skupština Republike Srpske), PiPRS (Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske), PiPFBiH (Predsjednik i potpredsjednici Federacije Bosne i Hercegovine), SK (skupština kantona), EU (Evropska unija), OHR (Office of the High Representative), OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe), SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata), SDA (Stranka demokratske akcije), SBiH (Stranka za Bosnu i Hercegovinu), SDP (Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine), SDS (Srpska demokratska stranka), HDZBiH (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine), HDZ1990 (Hrvatska demokratska zajednica 1990), BSP (Bosanska patriotska stranka), NSRZB (Narodna stranka radom za boljitak), PDP (Partija demokratskog progresa), HSP (Hrvatska stranka prava Đapčić – dr Jurišić), NHI (Nova hrvatska inicijativa), SDU (Socijaldemokratska unija Bosne i Hercegovine), BOSS (Bosanska stranka), DNS (Demokratski narodni savez), DNZ (Demokratska narodna zajednica), SRSRS (Srpska radikalna stranka Republike Srpske), SP (Socijalistička partija), DEPOS (Demokratski pokret Srpske), NBS (Narodna bošnjačka stranka), GDS (Građanska demokratska stranka), PZP (Pokret za promjene Bosne i Hercegovine), DSS (Demokratska stranka Srpske), LDS (Liberalno demokratska stranka Bosne i Hercegovine), E-5 (Evropska ekološka stranka), BHSD (Bosanskohercegovački slobodni demokrati), GROZD (Građansko organizovanje za demokratiju), RVI (ratni vojni invalidi), KM (konvertibilna marka), km (kilometar), USD (američki dolar).

o chp

Centar za humanu politiku je nevladina, nestranačka i neprofitna organizacija. Centar je osnovan 2004. godine sa ciljem da promoviše ideje, ličnosti i interese koji se zalažu za izgradnju humanijeg, demokratičnijeg, pravednijeg i bogatijeg društva. Osnovni zadatak centra je uticaj na javnu politiku u cilju njene humanizacije i povećane odgovornosti za vršenje vlasti. Osnovne aktivnosti centra su analize, istraživanja, monitoring i pomoć ugroženim društvenim grupama. Osim projekta "Predizborna obećanja", centar je do sada realizovao istraživanje "Povjerenje građana BiH u vlast i izbore", izradio analizu povodom desetogodišnjice dejtonskog mirovnog sporazuma, započeo projekat monitoringa lokalne vlasti u periodu od 2004. do 2008. godine i realizovao više drugih aktivnosti u oblasti političke analize, dekriminalizacije vlasti i pomoći ugroženim društvenim grupama.

Analize su stalne aktivnosti centra kojim se na analitičan i stručan način komentarišu značajni društveni i politički procesi, događaji i pojave. O rezultatima političke analize centar redovno upoznaje javnost sa ciljem da utiče na stavove i ponašanje građana, predstavnika vlasti i drugih relevantnih društvenih faktora.

Istraživanja značajnih društvenih problema su povremene aktivnosti koje organizuje ili u kojim učestvuje centar sa ciljem da se na nepristrasan i metodološki korektan način dobiju društveno korisni rezultati. Rezultati ovih istraživanja služe da izmjere ili opišu stanje, daju mu objektivnu dimenziju i upozore odgovorne na potrebu promjene stanja.

Monitoring vlasti i izbora su stalne aktivnosti centra kojim se obezbjeđuje nepristrasno i kompetentno praćenje rada organa vlasti i izbornog procesa.

Dekriminalizacija je stalna aktivnost centra kojom se ostvaruje uticaj na smanjenje visokog nivoa kriminala i korupcije u vlasti i društvu.

summary

Pre-electoral promises

Basic content of this publication is a research report about fulfilling pre-electoral program promises of governing political parties in previous four year period and analysis of pre-electoral, electoral and post-electoral process in BiH, and which were created within project "Pre-electoral promises". This project has been realized thanks to support of Centers of civil initiatives and Fond open society BiH. By realization of this project we have achieved multiple goals, such are promotion of impartial monitoring of political processes, research of fulfilling of pre-electoral promises, analysis of elections, identification of pre-electoral promises and significant problems in electoral process, media presentation of project results and pre-electoral informing about research results of over 50% BiH citizens. Also it started a process of a long term achievement of goals that relay to more rational electoral behavior of citizens and increased responsibility for giving and fulfilling of electoral promises.

Research results of fulfilling pre-electoral program promises shows that governing political parties in BiH have not fulfilled majority of promises offered to citizens in election held in 2002. Governing political parties have completely fulfilled only 7% of pre-electoral program promises, 40% of promises have been partially fulfilled and 53% of promises were not fulfilled at all.

By analysis of pre-electoral, electoral and post-electoral process we have covered monitoring and analyzing of significant events in period from announcing elections to constituting government in BiH. In this analysis we have especially identified significant problems in electoral process, pre-electoral promises of governing political parties and recommendations for further action.

